

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 8 sierpnia 2025 r.

Poz. 4803

UCHWAŁA NR XXI/229/2025 RADY MIASTA NOWEGO SĄCZA

z dnia 29 lipca 2025 roku

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad zabytkami Miasta Nowy Sącz na lata 2024-2027”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 08 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2024 roku, poz. 1465 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 1, ust. 2, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2024 roku, poz. 1292) Rada Miasta Nowego Sącza, na wniosek Prezydenta Miasta Nowego Sącza, uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się, Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Nowy Sącz na lata 2024-2027, zaopiniowany pozytywnie przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Nowego Sącza.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Miasta

Krzysztof Głuc

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA NOWEGO SĄCZA NA LATA 2024 - 2027

Tekst i opracowanie:
mgr Barbara Musiał-Urbańska
Wydział Architektury i Urbanistyki
Urząd Miasta Nowego Sącza
bmusial@nowysacz.pl

Nowy Sącz 2024

Spis treści:

1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	7
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	8
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy).	
6. Diagnoza zasobów dziedzictwa kulturowego Nowego Sącza.....	8
6.1. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	
6.1.1. Zarys historii obszaru gminy – miasta.....	10
6.1.2. Krajobraz kulturowy.....	19
6.2. Dziedzictwo materialne.....	20
6.2.1. Zabytki nieruchome	
6.2.2. Zabytki ruchome	
6.2.3. Zabytki archeologiczne.....	21
6.2.4. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	
6.2.5. Archiwalia i zabytkowe księgozbiory.....	22
6.3. Dziedzictwo niematerialne	
6.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	23
6.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	24
6.6. Zabytki o największym znaczeniu dla Nowego Sącza	
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego.....	26
Analiza szans i zagrożeń (analiza SWOT)	
8. Założenia programowe.....	30
8.1. Priorytety programu opieki.....	34
8.2. Kierunki działań programu opieki.....	34

8.3. Zadania programu opieki.....	35
9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	39
10. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	39
11. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	40
12. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....	40
13. Część graficzna.....	41
14. Aneksy/Załączniki.....	44

1. Wstęp

Miasto Nowy Sącz przygotowało i przyjęło do realizacji dwie wersje Gminnego programu opieki nad zabytkami /G.P.O.n.Z./, na lata 2006-2009 – uchwała nr LIX/712/2006 Rady Miasta Nowego Sącza, z dnia 7 lutego 2006 roku oraz na lata 2020-2023 – przyjętym uchwałą nr XXXVIII/424/2020 Rady Miasta Nowego Sącza, z dnia 29 grudnia 2020 roku (Dz.U. Woj. Małopolskiego, z dn. 8 stycznia 2021 r., poz. 227)

Przedmiotem Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2024 – 2027 jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych miasta Nowego Sącza – miasta na prawach powiatu.

Poniższy dokument jest znaczącym elementem strategii zarządzania dziedzictwem kulturowym na terenie miasta Nowego Sącza, którego celem jest aktualizacja i kontynuacja kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami, określonych w Gminnym programie opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2020 – 2023.

Działania samorządu gminnego mają na celu realizację polityki miasta w oparciu o strategię jego rozwoju, zakładając jednocześnie spójność z politykami i zintegrowaną ochronę dziedzictwa kulturowego na wszystkich szczeblach, w zakresie jednostek samorządu terytorialnego, przy współdziałaniu z instytucjami rządowymi, organizacjami pozarządowymi, ośrodkami naukowymi i badawczymi oraz podmiotami gospodarczymi, właścicielami i użytkownikami zabytków zlokalizowanych na terenie miasta.

Aktualizacja została przeprowadzona po przygotowaniu sprawozdania z realizacji założeń programowych G.P.O.n.Z. miasta Nowy Sącz na lata 2020-2023. Aktualizacja uwzględnia nowo utworzone dokumenty strategiczne, które powstały w trakcie obowiązywania G.P.O.n.Z. Miasta Nowy Sącz na lata 2020-2023 zarówno na poziomie krajowym, wojewódzkim i gminnym. Aktualny G.P.O.n.Z. został sporządzony w związku z upływającym terminem obowiązywania Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2020 – 2023 i został opracowany w Wydziale Architektury i Urbanistyki Urzędu Miasta Nowego Sącza, przy udziale przedstawicieli służb konserwatorskich, specjalistów z dziedziny ochrony zabytków, miejskich instytucji kultury, innych Wydziałów Urzędu Miasta Nowego Sącza (Wydział Komunikacji Społecznej i Kultury, Wydział Sportu i Turystyki, Wydział Inwestycji, Wydział Pozyskiwania Funduszy – obecnie Centrum Pozyskiwania Funduszy i Przedsiębiorczości).

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Nowy Sącz na lata 2024-2027 nie jest aktem prawa miejscowego i nie wymaga konsultacji społecznych, jakkolwiek ze względu na jego kompleksowość, współpracę wielu podmiotów w zakresie opieki nad zabytkami i specyfikę założeń ujętych w programie są one zalecane i pomocne. Wymagane jest natomiast zaopiniowanie dokumentu przez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

2. Podstawa prawna opracowania

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2024 – 2027 stanowi ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r., poz. 840), która w artykule 87 nakłada na samorządy obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami na okres 4 lat. Program opracowywany w ramach ustawy o.z.o.z. ma na celu:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego jednocześnie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i poprawianie ich stanu;
- eksponowanie pojedynczych zabytków, ich zespołów, obszarów i walorów krajobrazu kulturowego;
- podnoszenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych, edukacyjnych wraz z wspieraniem inicjatyw aktywizujących społeczność i sprzyjających wzrostowi środków na opiekę nad zabytkami;
- określanie warunków współpracy z właścicielami zabytków w celu eliminacji sytuacji konfliktowych;
- podejmowanie przedsięwzięć generujących nowe miejsca pracy związane z opieką nad zabytkami;

G.P.O.n.Z. jest przyjmowany uchwałą Rady Miasta, a z jego realizacji, co dwa lata sporządzane jest sprawozdanie, które jest przedstawiane powyżej wspomnianej Radzie.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Nowego Sącza na lata 2024-2027 uwzględnia przepisy prawa krajowego i międzynarodowego, których wykładnią są:

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 z późn. zm.);

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, z 23 lipca 2003 r. (+ 4 Rozporządzenia MKiDN i 4 Rozporządzenia MK);

Ratyfikowane konwencje międzynarodowe w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego (UNESCO, Rada Europy)¹, Europejska Strategia na Rzecz Dziedzictwa Kulturowego na XXI wiek;

Ustawa o samorządzie gminnym, z 8 marca 1990 r.;

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z 27 marca 2003 r.;

Ustawa – Prawo budowlane, z 7 lipca 1994 r.;

Ustawa – Prawo ochrony środowiska, z 27 kwietnia 2001 r.;

Ustawa o ochronie przyrody, z 16 kwietnia 2004 r.;

Ustawa o gospodarce nieruchomościami, z 21 sierpnia 1997 r.;

Ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, z 25 października 1991 r.;

Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, z 24 kwietnia 2003 r.;

Ustawa o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa, z 24 kwietnia 2015 r.;

Ustawa o muzeach, z 21 listopada 1996 r.;

Ustawa o bibliotekach, z 27 czerwca 1997 r.;

Ustawa o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, z 14 lipca 1983 r.;

¹ Szczegółowa lista dokumentów w Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2022-2025, <https://www.malopolska.pl/dla-mieszkanca/kultura-i-dziedzictwo/ochrona-zabytkow>, str.11-16;

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Regulowane są aktami normatywnymi, do których zaliczają się różnego rodzaju programy, wytyczne, instrukcje, dokumenty doktrynalne i strategiczne, opracowywane na poziomie krajowym oraz wojewódzkim i powiatowym.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategiczne cele polityki państwa wobec ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim wytyczone są w poniższych dokumentach:

- Krajowym Programie Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026, przyjętym uchwałą Rady Ministrów nr 242, z dnia 8 grudnia 2023 roku (Dz.U. 2023, poz. 1470);
- Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, oraz Uzupełnieniu na lata 2004-2020;
- Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (projekt);
- Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027 opiera się na celach polityki województwa małopolskiego wobec ochrony dziedzictwa kulturowego i opieki nad nim oraz koresponduje z założeniami dokumentów strategicznych opracowanych na szczeblu powiatowym, którymi są:

- Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2022 – 2025;
- Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego;
- Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego;
- Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020;
- Program Rozwoju Powiatu Nowosądeckiego;
- Program opieki nad zabytkami Powiatu Nowosądeckiego na lata 2021 – 2024.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Nowy Sącz na lata 2024-2027 służy wdrażaniu strategii rozwoju miasta i odwołuje się bezpośrednio do jej zapisów - Strategia Rozwoju Miasta Nowego Sącza na lata 2022 – 2030, uchwała nr LIV/687/2022 Rady Miasta Nowego Sącza, z dnia 11 stycznia 2022.

Jednocześnie założenia opracowanego G.P.O.n.Z. stanowią aktualizację i kontynuację założeń Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Nowy Sącz na lata 2020 – 2023 i zostały przygotowane m.in. w oparciu o Sprawozdanie z realizacji założeń Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2020 – 2023;

Pozostałymi dokumentami, w oparciu o które zostały opracowane założenia aktualnego G.P.O.n.Z. to:

- Uchwała krajobrazowa – uchwała nr XLII/415/2017 Rady Miasta Nowego Sącza z dnia 27 czerwca 2017 r.;
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Nowego Sącza – załącznik do uchwały nr LXXXIV/1000/2023 Rady Miasta Nowego Sącza, z dnia 13 września 2022 r.;
- Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta Nowego Sącza (65 % powierzchni miasta ma opracowany i uchwalony plan zagospodarowania);
- Gminny Program Rewitalizacji miasta Nowego Sącza na lata 2016 – 2022 i jego aktualizacja – Gminny Program Rewitalizacji miasta Nowego Sącza na lata 2016 – 2030 z 12 grudnia 2022 roku.

6. Diagnoza zasobów dziedzictwa kulturowego Nowego Sącza

6.1. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Nowy Sącz - miasto na prawach powiatu, gmina miejska wykonująca samodzielne zadania powiatu i siedziba powiatu nowosądeckiego. Pod względem powierzchni i liczby ludności jest trzecim miastem w województwie małopolskim obok Krakowa i Tarnowa.

Miasto położone jest w Kotlinie Sądeckiej, będącej naturalnym rozszerzeniem doliny Dunajca, na cyplu pomiędzy rzekami Dunajec i Kamienica oraz potokiem Łubinka. Kotlina zamieszkała jest przez grupę etnograficzną Lachów Sądeckich.

Od czasów przedhistorycznych dolina Dunajca była szlakiem komunikacyjnym i migracyjnym, odznaczającym się dzisiaj archeologicznymi śladami bytowania człowieka w postaci obozowisk, śladów osadniczych i osad, dosyć gęsto rozsianych, chociaż wciąż niedostatecznie rozpoznanych i badanych.

Krajobraz kulturowy miasta tworzył się na przestrzeni wieków, pozostając w ścisłym i nierozzerwalnym związku z wydarzeniami historycznymi i kulturalnymi nie tylko o zasięgu regionalnym, Małopolski – historycznego Księstwa Krakowskiego, ale także całej Polski, zarówno w historycznych granicach Królestwa Polskiego, ziem polskich pod zaborami oraz odrodzonej Rzeczypospolitej porozbiorowej.

Duży wpływ na rozwój miasta oraz całej Sądecczyny miało przygraniczne położenie i wynikająca z tego wielokulturowość miejsca. Region sądecki zamieszkiwali Polacy, Węgrzy, Rusini, Ukraińcy, Czesi, Ślązacy, Spiszacy, Wołosi, Łemkowie, Żydzi, Austriacy i Niemcy. Nowy Sącz był największą twierdzą pograniczną na drodze z Krakowa do Węgier, do czasu powstania zamku w Lubowli.

Nowy Sącz jest położony w terenach o wysokich walorach krajobrazowych i widokowych. Rozległa Kotlina Sądecka z rzekami Dunajcem, Popradem, Kamienicą i Łubinką leży w otoczeniu łańcuchów górskich Beskidu Sądeckiego, Beskidu Niskiego, Gorców, Pogórza Rożnowskiego, rezerwatów, parków krajobrazowych, terenów uzdrowiskowych.

W czasach staropolskich w Nowym Sączu funkcjonował znaczący ośrodek przemysłu metalurgicznego – w dzielnicy Hamry masowo wyrabiano i eksportowano sierpy, szable i kosy.

W mieście funkcjonują duże przedsiębiorstwa produkcyjne, w tym jedno o tradycji historycznej (NEWAG S.A. kontynuuje tradycje Zakładów Naprawy Taboru Kolejowego i wcześniejszych warsztatów kolejowych, funkcjonujących od września 1876 roku jako Warsztaty Głównie cesarsko-królewskich austriackich Kolei Państwowych /*Hauptwerkstätte der k.k. öster. Staatsbahnen in Neu-Sandec*/).

Przez miasto przebiegają trzy drogi krajowe DK 28, 75 i 87, znajduje się tu również węzeł komunikacji samochodowej i kolejowej. Aktualnie podlega modernizacji i przebudowie linia kolejowa relacji Nowy Sącz – Chabówka. Nowy Sącz pod kątem turystycznym pełni głównie

funkcje tranzytowe dla turystów przejeżdżających tędy do kurortów wypoczynkowych i uzdrowiskowych położonych w Beskidzie Sądeckim, Gorcach, Beskidzie Niskim oraz za granicą kraju, w Słowacji, Węgrzech.

Od 1992 roku w Nowym Sączu odbywa się duże wydarzenie kulturalne, którym jest Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych Święto Dzieci Gór.

Nawiązuje swoimi założeniami do przedwojennego Święta Gór organizowanego przez Związek Ziem górskich, którego celem była ochrona dziedzictwa kulturalnego i tradycji ludowej ziem podkarpackich. Obecnie festiwal pełni funkcje edukacyjne i promocyjne, poszerzony w swojej formule o konkursy, wystawy oraz warsztaty.

Od 2021 roku, w rewitalizowanym zabytkowym Parku Strzeleckim, odbywa się kolejna impreza o zasięgu międzynarodowym, którą jest Festiwal Piękna. Festiwal obejmuje gale finałowe konkursów Miss i Mister Supranational oraz Miss Polski. Współorganizatorami festiwalu są Województwo Małopolskie i Miasto Nowy Sącz.

Pod względem przemysłów czasu wolnego, obiektów kultury i sportowych miasto jest użytkowane przede wszystkim przez społeczności lokalne, w zasięgu powiatu nowosądeckiego i w zasięgu sąsiednich powiatów – limanowskiego i gorlickiego.

W Nowym Sączu funkcjonują dwie szkoły wyższe – Akademia Nauk Stosowanych i Wyższa Szkoła Biznesu – National Louis University, które są generatorem wymiany kulturowej o zasięgu międzynarodowym. Zagraniczni studenci pochodzą nie tylko z Ukrainy i Białorusi ale również z Afryki – głównie Zimbabwe i Nigerii oraz z Azji – Turcja, Indie.

6.1.1. Zarys historii gminy – miasta

Teren obecnego miasta Nowego Sącza był zasiedlony już od czasów przedhistorycznych. Pierwsze ślady obecności człowieka datować możemy na okres paleolitu i neolitu. Są to stanowiska archeologiczne ulokowane w rejonie Biegonic, Chruślic, Zabełcza, ale również ścisłego historycznego centrum miasta, gdzie podczas prac archeologicznych na Zamku Królewskim w 2022 roku odkryto artefakty paleolityczne (materiał zabytkowy aktualnie podlega opracowaniu naukowemu).

Kultury archeologiczne epok brązu i żelaza są reprezentowane przez liczne i zasobne w materiał zabytkowy stanowiska w rejonie Zabełcza (te niestety częściowo zniszczone przez utworzenie w latach 70tych ubiegłego wieku wysypiska śmieci) oraz Biegonic (tu z kolei znaczną część stanowisk archeologicznych zniszczono podczas budowy Zakładów Elektrod Węglowych). Ścisłe centrum miasta już od czasów jego powstania było dosyć gęsto

zabudowywane, stąd powstała trudność z wydzieleniem tutaj obszarów osadnictwa przedlokacyjnego, ale z nielicznych i drobnych śladów, odnajdywanych podczas nadzorów archeologicznych, prowadzonych w związku z robotami budowlanymi w obszarze wpisanym do rejestru zabytków, można stwierdzić, że niewątpliwie takie osadnictwo na terenie cypla miejskiego istniało.

Na przełomie XII i XIII wieku na terenie obecnego miasta zlokalizowana była wieś o nazwie Kamienica. Do dzisiaj trudno jest ustalić jej dokładne granice. Centrum wsi miała stanowić dzisiejsza dzielnica Grodzkie. Sytuacja gospodarcza rejonu Nowego Sącza zmieniła się w chwili przekazania Ziemi Sądeckiej księżnej Kindze, żonie Bolesława V Wstydlwego, w 1257 roku, w ramach rekompensaty za pomoc finansową w walkach z Tatarami. Najazd tatarski był bardzo wyniszczający, szczególnie w Małopolsce i na Śląsku, wielu ludzi zostało zamordowanych i zginęło w bezpośrednich walkach, wielu zostało pojmanych do niewoli i wywiezionych ze swoich ojczystych ziem. W ich miejsce, w ramach odbudowy gospodarki, władcy polscy sprowadzali osadników. Na Sądecczyznę przybywali głównie Sasi z węgierskiego wówczas Spisza oraz Ślązacy, potocznie nazywani Teutonami, czyli Niemcami. Ówczesną strukturę etniczną uzupełniali jeszcze prawosławni Rusini. Wieś Kamienica, która była załążkiem Nowego Sącza stanowiła własność biskupów krakowskich, podobnie jak pobliskie Świniarsko i przygraniczna Muszyna. Stan ten utrzymywał się do schyłku XIII wieku, kiedy nastąpiła wymiana własności pomiędzy biskupem krakowskim – Janem, zwanym Muskatą i księciem krakowskim Wacławem II, królem czeskim, nieco później również polskim. Wieś Kamienica rozwinęła się i rozbudowała do tego stopnia, że predysponowała do uzyskania przywilejów miejskich w formie przywileju zezwalającego na lokację miasta. Z taką inicjatywą wystąpili, przed księciem krakowskim, mieszczenie sądeccy, z Arnoldem i Bertoldem, synami Tyrmana na czele i 8 listopada 1292 roku uzyskali pisemny przywilej lokacyjny dla nowego miasta, *w miejscu tym gdzie znajdowała się Kamienica*. Nazwa „Kamienica” utrzymywała się jeszcze w ciągu XIV wieku, ale coraz częściej pojawiały się określenia „Nowe Miasto”, „Nowe Miasto w Sączu”. Funkcjonowała również nazwa „Sącz” a tylko staremu miastu dodawano człon „stary” czy „dawny” – „*Antiqua*”. Przywilej lokacyjny nadawał mieszczanom prawo do organizacji jarmarku – dorocznego, wielkiego targu, w dniu św. Małgorzaty, na który zjeżdżali kupcy nie tylko z odległych rejonów królestwa ale także z Czech czy Węgier. W akcie lokacyjnym miasto otrzymało również prawo bicia monety, co było rzadkością.

Wiek XV i XVI były czasem największego rozkwitu miasta i jego kultury. W nowosądeckim Zamku Królewskim odbywały się zjazdy polskich królów i królowych z innymi monarchami (1409 rok), był on też stacją w królewskich podróżach zagranicznych (1412 rok). W 1448 roku miejski kościół parafialny został podniesiony do rangi kolegiaty przez biskupa krakowskiego Zbigniewa Oleśnickiego. Sama świątynia, która powstała w pierwszej połowie XIII wieku, została rozbudowana, bogato uposażona i wyposażona, a w jej otoczeniu powstały zabudowania kapituły kolegiackiej. W tym samym czasie został rozbudowany dwór biskupów, znajdujący się w miejscu obecnego zakładu karnego. W mieście funkcjonował jeden z najstarszych w Polsce wodociągów. O jego istnieniu dowiadujemy się z przywileju króla Kazimierza Jagiellończyka z 1465 roku, który dokument zatwierdzał wcześniejszy przywilej na założenie wodociągu wydany przez króla Władysława (niestety nie wiadomo dokładnie, o którego władcę chodzi – Władysława III Warneńczyka, Władysława Jagiełłę czy też Władysława Łokietka). Doprowadzał drewnianymi rurami wodę ze źródła w Roszkowicach, do cysterny zbudowanej w Rynku. Wodociąg funkcjonował do XIX wieku a jego przebieg przetrwał w nazwach ulic Zdrojowa i Na Rurach. Położenie miasta na cyplu w widłach Dunajca i Kamienicy powodowało, że nie występowały tutaj płytko zalegające wody gruntowe, które mogłyby zasilić studnie. W XV wieku ostatecznie ukształtował się układ urbanistyczny, w swoim głównym założeniu będący trzynastowiecznym układem lokacyjnym, a szczególnie zabudowa przyrynkowa miasta, która w zakresie gabarytów parcel zachowała się w krajobrazie do dnia dzisiejszego. Liczne pożary miasta niszczyły naziemne części kamienic w Rynku, ale w wielu przypadkach zachowały się ich piwnice i gotyckie detale architektoniczne. Wokół sądeckiego rynku skupiały się gospody zajezdne, ze składami towarów znajdującymi się w średniowiecznych piwnicach, kamienice były wyposażone w browary i piekarnie. W XV wieku w Rynku stała kamienica Gersdorfów, w której gościł król Władysław Jagiełło, w XVI i XVII wieku Rynek zamieszkiwały rodziny Adamowiczów, Halinowiczów, Kłodawskich, Rożeńów, Olszyńskich, Oleksowiczów, Cichoniów, Widzów, Warzechów, Wrzesińskich. W kamienicy Rynek 10, obecnej siedzibie Kongregacji Kupieckiej, działała faktoria handlowa Jerzego Tymowskiego. Bogaty kupiec pochodzący z Grybowa wszedł w posiadanie kamienicy poprzez małżeństwo, wkrótce nabył kolejną kamienicę w Rynku, był sądeckim rajcą, kierował odbudową murów miejskich w 1621 roku, udzielał pożyczek, pozostawił diariusz kupiecki, który stanowi bezcenne źródło informacji o historii miasta, obyczajowości jego mieszkańców, historii

handlu. Ulica łącząca Rynek z Zamkiem Królewskim lub Starościńskim, nazywana była ulicą Polską i skupiały się przy niej kamienice szlacheckie, w których zamieszkiwali urzędnicy zamkowi. Właścicielami kamienic w Nowym Sączu, wywodzącymi się ze szlachty, byli m.in. Marcinkowscy, Strońscy, Tabaszowscy, Wielogłowscy, Bernusowie, Krzeszowie.

Pozostałe ulice wychodzące z Rynku, wg układu wynikającego z magdeburskiego prawa lokacyjnego, to: równolegle do wspomnianej wyżej ulicy Polskiej biegła ulica Szpitalna, prowadząca do Bramy Krakowskiej i do szpitala norbertańskiego klasztoru Św. Ducha; w kierunku południowym biegła ulica Drwalska zwana również Węgierską, prowadząca do wielkiej Bramy Węgierskiej – dzisiejsza Jagiellońska; równolegle do niej ulica Furmańska, również łukiem prowadząca pod mury miejskie i do Bramy Węgierskiej – dzisiejsza Dunajewskiego i Szwedzka, nieco wcześniej Kościuszki; na wschód, do Bramy Młyńskiej prowadziła ulica o tej samej nazwie – dzisiejsza ulica Lwowska, przy ulicy Młyńskiej znajdowała się słynna gospoda Marcowiczów. We wschodniej pierzei rynkowej znajdowała się również wąska uliczka prowadząca do kolegiaty; od strony zachodniej znajdowała się ulica Różana biegnąca w kierunku furty Różanej oraz uliczka prowadząca do dworu biskupiego, która korespondowała z uliczką wiodącą do kościoła, po przeciwległej stronie Rynku.

Wojny, niepokoje i klęski żywiołowe XVII wieku odbiły się również na rozwoju Nowego Sącza. W 1611 roku w mieście wybuchł potężny pożar, na toczącą się wówczas wojnę moskiewską wysyłani byli mieszczenie i szlachta Nowego Sącza (m.in. podstoli królewski Jan Dobek Łowczowski z Zabełcza). Przemieszczające się regularnie traktami nad Dunajcem i Kamienicą i powracające z wojennych wypraw wojska były często powodem nawracających epidemii tzw. „morowego powietrza” (1600-1601r., 1653 r.). Podczas epidemii miasto opustoszało do tego stopnia, że w ratuszu przestano spisywać akty prawa i dokonywać sądów. W 1651 roku zanotowano w mieście 224 domy, 11 placów pustych i 3 ogrody, a w 1704 roku już tylko 122 domy. W roku 1648 mieszkańcy miasta zostali angażowani podczas powstania Chmielnickiego na Ukrainie, a w 1655 roku do Nowego Sącza dotarły wojska szwedzkie. Mimo bohaterskiej i walecznej postawy mieszczan w odparciu szwedzkiego okupanta, Nowy Sącz wyszedł z „potopu szwedzkiego” ograbiony, spalony, zburzony i wyludniony i już nigdy z tego stanu się nie podniósł.

XVIII wiek w Nowym Sączu był czasem stagnacji. Wydarzenia wojenne wyludniły miasto. Na podstawie przywilejów królewskich w Nowym Sączu mogli się osiedlić Żydzi, dla których

udostępniono część miasta między Rynkiem a Zamkiem Królewskim, powstała tu wówczas synagoga oraz okopisko, czyli miejsce pochówków. W 1710 roku miasto dotknęła epidemia dżumy, klęska nieurodzaju i głodu była powodem epidemii tyfusu w 1738 r.

W 1768 zawiązała się konfederacja barska. 30 czerwca w Piwnicznej przystąpiła do niej szlachta z powiatu sądeckiego i bieckiego. Konfederaci stacjonowali w zamku nowosądeckim, ale po pożarze, który wybuchł w kuchni i w efekcie zniszczył cały budynek, przenieśli się do obozu w Muszynie. Początkowo konfederaci byli popierani przez władze austriackie, ale po nawiązaniu przez nich kontaktów z Turcją, Cesarstwo Habsburgów postanowiło zabezpieczyć północną granicę, którą była granica Królestwa Węgier. Pretekstem do tych posunięć była również epidemia dżumy dymienicznej szerząca się wśród jeńców tureckich w Mołdawii. Na północnej granicy Węgier utworzono tzw. „kordon sanitarny”. Pas ziemi obsadzonej oddziałami wojskowymi pierwotnie objął starostwo spiskie, którego aneksji dokonano w 1769 roku. W tym samym roku zaraza pojawiła się na ziemiach polskich. W 1770 roku obejmowała już cały Wołyń i Podole. Komisarz graniczny Królestwa Węgier – Józef Török postanowił, wobec szerzenia się epidemii, poszerzyć kordon o starostwa nowotarskie, czorsztyńskie i sądeckie. Posługując się sfałszowaną mapą udawał, że tereny te historycznie należały do Królestwa Węgierskiego. Józef Török objął zarząd tymczasowy nowo anektowanych terenów, a jego siedzibą, z powodu spłonięcia zamku starościńskiego w Nowym Sączu, został Stary Sącz.

W roku 1772 zakończyły się działania wojenne związane z konfederacją barską, a Austria, Prusy i Rosja dokonały pierwszego rozbioru ziem polskich. Nowy Sącz wszedł w obręb Królestwa Galicji i Lodomerii Cesarstwa Austrii 1 stycznia 1773 roku.

Pod zaborem austriackim, na mocy patentu cesarza Józefa II z 1781 roku, miasto Nowy Sącz i inne miejscowości Sądecczyzny zostają objęte kolonizacją niemiecką. Na ziemi wcześniej należącej do królewskiej i dobra kościelne zostały przeznaczone pod osadnictwo przybyszów z Palatynatu, Hesji, czy Nassau. Niemieccy katolicy szybko się asymilowali i polonizowali. Luteranie zachowywali swoją odrębność religijną ale równie szybko się polonizowali. Kolonie józefińskie rozwijały się w Biegonicach, Dąbrowce (wówczas wsiach należących do dóbr kościelnych) oraz należących do miasta Gołębkwicach. W roku 1800 luteranie kupili od Żydów zabudowania dawnego klasztoru franciszkańskiego w Nowym Sączu, który został zniesiony w 1785 roku, w ramach reform cesarza Józefa II Habsburga.

Z wyburzonego po 1785 roku kościoła przyklasztornego pozostała jedynie kaplica Lubomirskich – Przemienienia Pańskiego, w której powstał zbór ewangelicki.

W 1791 roku zniesiona została również kapituła kolegiacka, w kościołach w Nowym Sączu i Podegrodziu powtórnie zaczęły funkcjonować parafie.

Dziewiętnasty wiek był okresem rozwoju ziem przyłączonych do Cesarstwa Austriackiego.

W 1817 roku rozpoczęła się budowa traktu karpackiego, prowadzącego z Moraw do Galicji, od Białej (Bielska – Białej) do Lwowa i Stryja. Obecnie jest to droga krajowa nr 28. Budowę zakończono w latach 30tych XIX wieku. Trakt karpacki funkcjonował od dawna. W XIX wieku został wzmocniony, uregulowany, wyposażony w brody, mosty i przepusty oraz obsadzony drzewami. Do dobrze skomunikowanego miasta przeniesiono z Krakowa siedzibę CK 20 Pułku Piechoty, tzw. Cwancyngierów, do którego rekrutowano żołnierzy z Nowego Sącza, Grybowa, Gorlic, Limanowej i Nowego Targu.

Wzrost liczby ludności przy niedostatecznym poziomie zabezpieczeń sanitarnych przyczynił się do epidemii cholery w 1831 i 1866 r., która spustoszyła Nowy Sącz i Sądecczyznę.

W 1846 roku miasto było atakowane przez zbuntowanych chłopów rabacji galicyjskiej – powstania chłopskiego przeciwko systemowi feudalnemu. Obronę miasta prowadził Józef von Fejervary, który został pierwszym honorowym obywatelem Nowego Sącza. W efekcie powstania chłopskiego w kolejnym roku, 1847, pojawił się głód, epidemia tyfusu i czerwonki. W 1853 r. miasto ponownie nawiedziło „morowe powietrze”, wtedy też ostatecznie zabroniono pochówku zmarłych przy dawnej kolegiacie, a dla ofiar epidemii utworzono specjalny cmentarz, u zbiegu ulicy Grodzkiej i Nawojowskiej, na terenie kościoła św. Wojciecha, który został zburzony między 1783 a 1833 rokiem.

W drugiej połowie XIX wieku rozpoczyna się okres autonomii galicyjskiej i samorządu.

Miasta i gminy uzyskują prawo wyboru polskich władz, powstają starostwa powiatowe.

Kolejne ożywienie gospodarcze przynosi w Nowym Sączu powstanie w 1876 roku C.K.

Warsztatów Kolejowych i rozpoczęcie budowy linii kolejowej, w 1876 roku z Tarnowa do

Nowego Sącza – tzw. kolei tarnowsko-lełuchowskiej, a w 1884 połączenia kolejowego

z Nowego Sącza do Chabówki. W 1888 r. wybuchła kolejna epidemia tyfusu. W 1892

rozpoczęła się budowa nowoczesnego osiedla dla pracowników nowo powstałych

warsztatów kolejowych. Osiedle tworzyło właściwie małe miasteczko, w którym znajdowały

się wszystkie potrzebne obiekty – mieszkania, kościół, łaźnia, robotniczy dom kultury,

szkoły, park do odpoczynku i rozrywki, z altaną koncertową.

W 1894 roku wybuchł wielki pożar w mieście, który zniszczył kamienice rynkowe i położone na północ od rynku, spłonął również stary ratusz. Po pożarze kamienice w rynku nie odzyskały już pierwotnego wyglądu, szczególnie w układzie dachów i ozdobnych attyk. Pozostałości starego ratusza został rozebrany, a w latach 1895-1897 wzniesiono nowy magistrat.

Na początku XX wieku Nowy Sącz powiększył granice administracyjne o Załubińcze i zaczynają się rozwijać jego dzielnice peryferyjne oraz dotychczasowe przedmieścia. W 1906 roku powstał nowy szpital powszechny, rok później budynek starostwa sądeckiego przy ul. Jagiellońskiej i Domu Robotniczego przy ul. Zygmuntowskiej, później wniesiono kościół św. Kazimierza (w miejscu starego szpitala i kościoła św. Walentego), w 1912 roku elektrownię na ul. Barbackiego, wykonano sieć kanalizacji sanitarnej, a w 1913 ukończono budowę nowego wodociągu ze Świniarska, wobec opinii inżynierskiej stwierdzającej, że stare źródło w Roszkowicach jest mało wydajne (stary wodociąg biegł ulicami Zdrojową, Na Rurach, przez rzekę Kamienicę, gdzie był ułożony na drewnianych koziołkach i w okolicach klasztoru jezuitów przechodził przez mury miejskie do zbiornika w rynku). Przedmiejskie ulice wypełniały się zabudową willową i domami w stylu uzdrowiskowym albo tyrolskim. Zabudowa taka występowała na ulicach: Długosza, Matejki, Jagiellońskiej, Tatrzańskiej, Łokietka, Żeglarskiej oraz w nowo przyłączonym do miasta Załubińcu – ulice Kochanowskiego, Kołłątaja. Miasto rozwijało się kulturalnie i w dziedzinach sportowych. Rozpoczęło funkcjonowanie Muzeum Ziemi Sądeckiej, nowy ogród strzelecki, który powstał na Wólkach, przy ulicy Ogrodowej, nieopodal założono sądecką „Wenecję”, w której rozpoczęło działalność Towarzystwo Wioślarskie, w 1910 roku został założony klub sportowy „Sandecja” Nowy Sącz. Zawiązały się organizacje niepodległościowe – Związek Walki Czynnej a później Związek Strzelecki oraz Komitet Polskich Kobiet i Liga Kobiet. Od 18 listopada do 12 grudnia 1914 roku Nowy Sącz znajdował się pod okupacją rosyjską. Rosjanie ustąpili z miasta po wkroczeniu armii austriackiej, po bitwie pod Marcinkowicami. W grudniu 1914 roku do Nowego Sącza weszły Legiony Polskie, tu nastąpiła ich reorganizacja i w efekcie utworzono I Brygadę Legionów. Wyzwolenie Nowego Sącza spod władzy austriackiej nastąpiło 30 października 1918 roku. 1 grudnia 1918 roku z CK 20 Pułku Piechoty i 32 Pułku Piechoty Obrony Krajowej „Neu Sandez” utworzono polski 1 Pułk Strzelców Podhalańskich, który strzegł spornej granicy południowej, zajął Starą Lubowlę, brał udział w walkach w Kijowie i pod Brześciem Litewskim, w trakcie wojny bolszewickiej.

W 1918 r. w mieście panowała grypa hiszpanka, której epidemia panowała w całej Europie od 1915 roku.

Po wojnach miasto nadal się rozwijało, w 1922 roku powstał Teatr Robotniczy, działający w Domu Robotniczym, zawiązała się Kongregacja Kupiecka. W 1937 roku poświęcono i otwarto Dom Strzelecki im. Bolesława Pierackiego. W lipcu 1934 roku dzielnice miasta położone nad Dunajcem, Kamienicą i Łubinką zostały dotknięte wielką powodzią, rekordowa ilość opadów była większa niż podczas powodzi w 1997 roku. W celu zapobieżenia powodziom w przyszłości rozpoczęto budowę zbiornika retencyjnego na Dunajcu, w Rożnowie. Inwestycja została uruchomiona pod okupacją niemiecką w 1941 roku.

Od 1 września 1939 roku przez Nowy Sącz przechodziły rzesze uciekających przed wojskami niemieckimi, również nowosądeczanie opuszczali miasto. 5 września wyjechali urzędnicy a 6 września 1939 roku Nowy Sącz został zajęty przez 2 Dywizję Górską Wehrmachtu i był okupowany do stycznia 1945 roku. W sierpniu 1942 roku Niemcy utworzyli w Nowym Sączu dwa getta dla pracujących w dzielnicy Piekło i dla nieprzydatnych do pracy w starówce, między zamkiem i północną pierzeją rynkową. 21 sierpnia 1941 roku miała miejsce w Biegonicach egzekucja polskich więźniów – znanych mieszczan i księży. W kwietniu 1942 roku dokonano masowej egzekucji na cmentarzu żydowskim przy ul. Rybackiej, a w sierpniu tego samego roku Niemcy zlikwidowali getto nowosądeckie, wywożąc ludność żydowską do obozu natychmiastowej zagłady w Bełżcu. 18 stycznia 1945 roku nastąpiło wysadzenie nowosądeckiego zamku i zniszczenie mostu na Dunajcu, a 20 stycznia do miasta wkroczyła Armia Czerwona.

Od 1951 do 1975 Nowy Sącz był miastem na prawach powiatu. W latach 1958-1975 w mieście był prowadzony tzw. „eksperyment sądecki”. Był to program rozwojowy dla miasta i powiatu nowosądeckiego. Zakładał on głównie gospodarczo – społeczno – kulturalne ożywienie miasta i regionu z szczególnym naciskiem na przemysł uzdrowiskowo – letniskowy i artystyczny – ludowy oraz rozwój sadownictwa i przetwórstwa owocowo – warzywnego. Efekty funkcjonowania tego programu widoczne były w rozbudowie i polepszaniu infrastruktury – dróg, oświetlenia ulicznego, sieci wodociągowych, kanalizacyjnych i gazowych oraz zwiększaniu zasobów mieszkaniowych. W 1958 roku uruchomiono nowy most na Dunajcu, prowadzący do dzielnicy Helena. Jego otwarcie przyspieszyło powódź, która miała miejsce w czerwcu 1958 roku. Pierwsze powojenne

osiedle mieszkaniowe rozpoczęto budować już w 1959 roku. Nowe osiedle zwane „Łany” (od 1990 r. Os. Przydworcowe) stanowiły trzykondygnacyjne budynki wznoszone pomiędzy ulicami Grota – Roweckiego (ówczesną ulicą Łany, nieco później Bieruta), Żółkiewskiego, Reja i Limanowskiego. Łącznie w osiedlu powstało 14 bloków i 3 punktowne. W tym samym czasie powstała pierwsza spółdzielnia mieszkaniowa, która do roku 1975 dysponowała już 56 budynkami z ponad 3 tysiącami mieszkań. W roku 1965, w ramach „eksperymentu” powstają m.in. Sądeckie Zakłady Elektro-Węglowe, dzisiaj działające pod nazwą COBEX. Powodzenie eksperymentu sądeckiego spowodowało utworzenie, w 1997 roku, Sądeckiej Miejskiej Strefy Usług Publicznych.

1 czerwca 1975 roku Nowy Sącz został stolicą województwa, dwa lata później miasto powiększyło się terytorialnie o wsie, o dużym znaczeniu historycznym, Biegonice, Chrusłice (wsie klasztorne starosądeckich klarysek), Dąbrówkę Polską (wieś klasztorną nowosądeckich norbertan) i Zawadę (wieś szlachecka).

W latach 1975-1998 Nowy Sącz był miastem wojewódzkim.

U schyłku lat 80tych i na początku lat 90tych w Nowym Sączu rozwijają się nowoczesne przedsiębiorstwa – Koral, Optimus, FAKRO, KONSPOL, z których niektóre funkcjonują do dzisiaj i stanowią podstawę rozwoju nie tylko miasta ale całego regionu. Powstają również uczelnie wyższe – Wyższa Szkoła Biznesu – National Louis University, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa (obecnie Akademia Nauk Stosowanych)

W roku 1999 miała miejsce reforma administracyjna, która zniósła województwo nowosądeckie, od tego roku miasto jest powiatem grodzkim i siedzibą powiatu ziemskiego. Reformę administracyjną poprzedzał „program pilotażowy” zmieniony później w „miejski program pilotażowy” z mechanizmem „miejskich stref usług publicznych”. Pierwsza pilotażowa miejska strefa usług publicznych zaczęła działać z początkiem roku 1997 w Nowym Sączu.

Początek XXI wieku to lata stagnacji w rozwoju miasta. W 2001 roku rozpoczął się proces restrukturyzacji Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego (ZNTK), wcześniej Cesarsko - Królewskich Warsztatów Kolejowych, działających od 1876 roku. Spółka akcyjna została sprywatyzowana w 2003 roku, a w 2005 zmieniła nazwę na NEWAG. Od roku 2003 rozpoczyna się sukcesywny odpływ ludności i spadek demograficzny. Młodzi ludzie opuszczali Nowy Sącz wyjeżdżali do dużych ośrodków akademickich, gdzie po ukończeniu studiów podejmowali pracę, wiele osób wyjechało za granicę. Sytuacja zaczyna się

poprawiać od 2015 roku, kiedy przez kolejne trzy lata, wg danych Głównego Urzędu Statystycznego, został zanotowany wzrost liczby ludności w Nowym Sączu. Związane to było zapewne z polepszeniem sytuacji na rynku pracy, wprowadzeniem i upowszechnieniem krajowych programów aktywizujących i wspierających.

2 maja 2011 roku zakończono budowę i zainaugurowano działalność Miasteczka Galicyjskiego na terenie Sądeckiego Parku Etnograficznego.

W 2020 roku w marcu rozpoczęła się w Polsce epidemia Covid-19, łącznie ze stanem zagrożenia epidemicznego pandemia trwała do lipca 2023 roku. W lutym 2022 doszło do eskalacji konfliktu zbrojnego na Ukrainie. W wyniku rosyjskich inwazji została uruchomiona pomoc dla rodzin ukraińskich, które uzyskały azyl na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W Nowym Sączu znaleźli schronienie, a z czasem pracę i dom, liczni obywatele Ukrainy, głównie kobiety i dzieci.

6.1.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy kształtował się w oparciu o lokalizację miasta na pograniczu, przy uczęszczanym szlaku handlowym, w widłach rzek, których doliny stanowiły trakty handlowe. Miasto wzrosło jako faktoria handlowa i ta jego funkcja rzutowała na dalszy rozwój. Nad dwiema rzekami rozwinęło się średniowieczne miasto, budowane na zasadach prawa magdeburskiego, z prawem składu i jarmarkiem. Nad spokojniejszą Kamienicą rozbudowała się część produkcyjna miasta, znajdowały się tu młyny zbożowe, słodowe, młyny sierpowe – zwane Hamrami a także blech do bielenia lnu, tracz do cięcia drzewa i folusz do produkcji sukna. Najwcześniej poświadczony był młyn zbożowy plebana parafii św. Wojciecha, o którym pisemna wzmianka pochodzi z 1337 roku. Dookoła miasta znajdowały się pastwiska, role uprawne, ogrody i łąki. Dzielnice miasta o nazwach Łany i Pastwiska utrzymały się w oznaczeniach administracyjnych jeszcze do niedawna. Dawne układy ulic zostały zachowane z niewielkimi modyfikacjami. Miasto rozbudowało się w dobie rewolucji przemysłowej XIX wieku i powiększyło o nową dzielnicę – warsztaty kolejowe z osiedlem robotniczym, które połączone zostały ze starym układem aleją obsadzoną dębami, dzisiejszymi Alejami Wolności i ulicą Batorego. Dzisiaj sylwetkę kulturową miasta tworzy wyróżniający się w krajobrazie przyrodniczym Kotliny Sądeckiej cypel miejski, na którym koncentrują się zabytki wyraźnie zaakcentowane widokowo, tworzące panoramy o dużych walorach krajobrazowych.

6.2. Dziedzictwo materialne

6.2.1. Zabytki nieruchome

Zabytki nieruchome znajdujące się na terenie miasta występują w różnych kategoriach. Są to zabytki wpisane do rejestru zabytków nieruchomych – księga A – łącznie 70 obiektów i obszarów. W rejestrze zabytków nieruchomych znajduje się 8 obszarów, 9 obiektów sakralnych (kościół i klasztor), 5 cmentarzy, 2 kapliczki, 3 budynki o charakterze publicznym (Ratusz, budynek Towarzystwa Gimnastycznego Sokół, Zamek), 3 zabytki kolejowe (Dworzec, Odlewnia metali na terenie warsztatów, Łazienki kolejowe), 2 młyny wodne oraz 35 kamienic i domów mieszkalnych, wśród których znajdują się budynki banków, szkolne, kamienice o funkcjach mieszkalno-usługowych, wille i zwykłe domy, jeden dom z pomieszczeniami przystosowanymi do funkcji religijnej (ul. Jagiellońska 50b) oraz macewy z cmentarza przy ul. Rybackiej, z których została wykonana ściana w piwnicy budynku produkcyjnym przy ul. Chopina. Zabytki ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków to, oprócz wyżej opisanych zabytków wpisanych do rejestru, łącznie 448 obiektów i obszarów. Zabytki te są reprezentowane są głównie przez budynki, ale występują tu również obszary zabudowy, ogrody i parki w zespołach dworskich i klasztornych, , jest też jedna mozaika zdobiąca elewację budynku. Zabytki nieruchome charakteryzuje duża rozpiętość chronologiczna. Najstarsze znane zabytki sięgają XIII a nawet XII wieku, najmłodsze pochodzą z II połowy wieku XX. Miejskie zabytki cechuje również różnorodność stylów architektonicznych i funkcji użytkowych.

6.2.2. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome stanowią zasoby Muzeum Ziemi Sądeckiej zebrane w Gmachu głównym, Skansenie, Miasteczku Galicyjskim oraz w Galerii Marii Ritter i Starych Wnętrzach Mieszkańskich.

Wypożyczenie nowosądeckich kościołów stanowią przedmioty wpisane do rejestru zabytków ruchomych – księga B, w niej 322 obiekty wpisane do rejestru (ołtarze, obrazy, tablice epitafijne, rzeźby figuralne).

Do opisywanej kategorii zabytków można również zaliczyć 39 elementów wyposażenia atelier fotograficznego wpisanych do rejestru zabytków razem z budynkiem położonym przy ulicy Narutowicza 5 – Ks. A-354.

W ewidencji zabytków ruchomych znajdują się zabytkowe nagrobki na cmentarzach komunalnych upamiętniające zasłużonych mieszkańców miasta. W trakcie procedury wpisu

do rejestru zabytków nieruchomych znajdują się nagrobki na Starym Cmentarzu przy ul. Jagiellońskiej – 54 nagrobki, Ks. B-547/M, decyzja z dnia 14 czerwca 2023 r.

Do tej kategorii zabytków zalicza się również 18 pomników i miejsc pamięci, 24 kapliczki i krzyże przydrożne oraz 13 maszyn z Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego, obecnie NEWAG S.A.

W Nowym Sączu jest zarejestrowanych 139 pojazdów zabytkowych (dane na dzień 31 grudnia 2023 r. Wydziału Transportu i Komunikacji, Referat Rejestracji Pojazdów).

6.2.3. Zabytki archeologiczne

W granicach administracyjnych Nowego Sącza znajdują się 84 stanowiska archeologiczne, o chronologii od paleolitu do średniowiecza i czasów nowożytnych (zob. 14.1. Tabela 1) .

Trzy stanowiska są wpisane do rejestru zabytków archeologicznych – księga C.

Stanowiska archeologiczne w Nowym Sączu występują głównie w strefie peryferyjnej miasta o mniejszej intensywności zabudowy. Tereny, na których wydzielono stanowiska archeologiczne jeszcze do niedawna były użytkowane rolniczo i dlatego w efekcie badań powierzchniowych udało się namierzyć większość pradziejowych artefaktów.

6.2.4. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Zbiory muzealne gromadzone są i udostępniane głównie w Muzeum Ziemi Sądeckiej (dawnego Muzeum Okręgowego). Zebrane są w oddziałach muzealnych w gmachu głównym przy ul. Jagiellońskiej 56, Skansenie, Miasteczku Galicyjskim, Galerii Marii Ritter i Starych Wnętrzach Mieszczkańskich w Rynku 2.

W ramach działalności fundacji Nomina Rosae działa Dom Historii – muzeum utworzone w zabudowaniach dawnego klasztoru franciszkańskiego, przy ul. Pijarskiej 21. W Domu Historii prezentowana jest wystawa stała oraz wystawy czasowe, podczas których prezentowane są prywatne kolekcje przedmiotów, fotografii, pocztówek, książek.

Zbiory w kolekcji Dom Jakuba, izby pamięci utworzonej w ramach realizacji programu Sądecki Sztetl, stanowią pamiątki przybliżające historię sądeckich Żydów i gromadzone są przy ul. Lwowskiej 12/14.

W budynku zabytkowego dworca kolejowego pasjonaci kolei i pracownicy PKP zorganizowali Izbę Tradycji Kolejarzy Węzła Nowosądeckiego. Izba funkcjonuje od 2006 roku, od 2010 roku jest pod opieką Nowosądeckiego Stowarzyszenia Miłośników Kolei. W jej zbiorach znajdują się eksponaty pamiętające początki kolei w Nowym Sączu w 1867 roku.

6.2.5. Archiwalia i zabytkowe księgozbiory

Najcenniejsze sądeckie archiwalia – księgi cechowe, mapy miasta, księgi miejskie i najstarsze przywileje, które przetrwały pożar ratusza zostały zrabowane podczas okupacji niemieckiej, w 1944 roku i ślad po nich zaginął.

Najwięcej dokumentów archiwalnych znajduje się w nowosądeckim oddziale Archiwum Narodowego w Krakowie. Do dyspozycji mieszkańców, badaczy miasta i Sądeckizny pozostaje państwowy zbiór archiwalny, znajdujący się w nowo otwartym, w czerwcu 2023 roku, budynku przy ulicy 29 listopada.

Zabytkowy księgozbiór Sądeckiej Biblioteki Publicznej obejmuje 905 dzieł przekazanych miastu Nowy Sącz przez Józefa Szujskiego, na bazie którego, w 1891 roku powstała biblioteka miejska oraz księgozbiór podarowany przez Józefa Wieniawę Zubrzyckiego. Jest on prezentowany w salach wystawienniczych Sądeckiej Biblioteki Publicznej, część księgozbioru została zdigitalizowana i jest dostępna w Sądeckiej Bibliotece Cyfrowej.

Cennymi zbiorami archiwalnymi są księgi parafialne i inne dokumenty gromadzone w kancelariach szczególnie z Bazyliki św. Małgorzaty, ale również w parafiach św. Ducha, św. Wawrzyńca i św. Rocha.

Fotografie, pocztówki, filmy i inne materiały dokumentujące historię miasta i regionu są zebrane w archiwum Muzeum Ziemi Sądeckiej.

W archiwum Wydziału Architektury i Urbanistyki UM Nowy Sącz, są przechowywane archiwalne dokumenty dotyczące budownictwa z XIX i XX wieku – projekty budowlane, rysunki, szkice, plany, pozwolenia na budowę, petycje, skargi i odwołania mieszkańców miasta, itp.

6.3. Dziedzictwo niematerialne

Kulturowe dziedzictwo niematerialne to tradycja i zwyczaje, przekaz ustny a także wiedza i umiejętności, znajdujące swoje odwzorowanie w przedmiotach i przestrzeni, a poprzez przekazywanie ich z pokolenia na pokolenie budujące poczucie tożsamości i ciągłości. Są to różnego rodzaju obyczaje, obchody świąteczne, tradycyjne rzemiosła oraz spektakle i widowiska. Dziedzictwo niematerialne Nowego Sącza wyrasta m.in. z ponad siedemset trzydziestoletniej historii miasta. W akcie lokacyjnym mieszczanie uzyskali przywilej organizacji corocznego jarmarku w dniu św. Małgorzaty oraz osiem dni przed i po święcie.

Tradycja jarmarku, połączonego z odpustem parafialnym w Bazylice św. Małgorzaty, została przywrócona w Nowym Sączu niespełna 20 lat temu.

Wieloletnia tradycją jest również odpust Przemienienia Pańskiego w Nowym Sączu.

Pojawienie się cudownej ikony Oblicza Pańskiego – *Veraicon* w Nowym Sączu również wiąże się z początkami miasta i i fundacji w nim klasztoru franciszkańskiego. Kult Przemienienia Pańskiego rozwijał się pierwotnie w kościele Narodzenia Najświętszej Marii Panny, dzisiaj nieistniejącym, z którego pozostała jedynie kaplica, obecny kościół ewangelicki. Po pożarze klasztoru w 1753 roku obraz został przeniesiony do kaplicy zamkowej, a 2 września 1785 roku do kościoła św. Małgorzaty, gdzie znajduje się do dzisiaj. 20 sierpnia 1854 ówczesny papież Pius IX, udzielił odpustu zupełnego w święto Przemienienia Pańskiego. Od 1970 roku odbywa się ośmiodniowy odpust, który gromadzi rzesze ludzi nie tylko z miasta i parafii.

Do dziedzictwa niematerialnego Nowego Sącza zaliczyć możemy również:

Rocznik Sądecki – kronikę dziejów miasta, której pierwsze wydanie pojawiło się w 1938 roku;

Święto Dzieci Gór – na kanwie Zjazdu Ziem Górskich, międzynarodowy festiwal dziecięcy odbywający się od 1992 roku;

Powstanie i działalność Polskiego Towarzystwa Historycznego, oddział w Nowym Sączu – od 1955 roku;

Małopolskie Centrum Kultury „Sokół” – od 1975 roku, instytucja kultury o zasięgu wojewódzkim, skupiająca się na podtrzymywaniu, pielęgnowaniu i promowaniu tradycji, obrzędów, zwyczajów i lokalnego folkloru z regionu Sądecczyzny;

Miejski Ośrodek Kultury utworzony jako samorządowa jednostka organizacyjna, następca Domu Kultury Kolarza z działającym pod jego auspicjami Teatrem Robotniczym, założonym w 1922 roku, który do dzisiaj jest teatrem amatorskim, cieszącym się w mieście dużą popularnością, oglądalnością, który skupia i aktywizuje artystycznie mieszkańców Sądecczyzny zarówno na scenie jak i na widowni.

6.4. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z artykułem 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku formami ochrony zabytków są: wpis do rejestru zabytków, wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenie ochrony w miejscowym

planie zagospodarowania albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Najwyższą formą ochrony jest wpisanie zabytku nieruchomego lub ruchomego do rejestru zabytków. Wpisu do rejestru zabytków nieruchomych dokonuje się na podstawie decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu lub na wniosek właściciela zabytku albo użytkownika wieczystego nieruchomości gruntowej na której, znajduje się zabytek. Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na wniosek właściciela, również na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. (zob. tabela nr 2 i 3)

Lista Skarbów Dziedzictwa jest prowadzona przez ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego. Na listę wpisuje się zabytki ruchome o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego. Do tego typu zabytków zalicza się archeologiczne wytwory rąk ludzkich, elementy architektoniczne, wystroju wnętrz, pomniki, posągi i dzieła rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat i posiadają określoną ustawą wartość materialną oraz nie są własnością twórcy.

Zalicza się również wykonywane ręcznie dzieła malarstwa, rzeźby i innych technik artystycznych (akwarele, gwasze, mozaiki, grafiki, fotografie, filmy i ich negatywy) oraz inkunabuły, manuskrypty, mapy, partytury muzyczne, które mają więcej niż 50 lat, posiadają określoną ustawą wartość materialną i nie są własnością twórcy. Skarbami dziedzictwa mogą być również ponad stuletnie książki lub ich zbiory o wartości wyższej niż 50 000 euro, mapy drukowane starsze niż 200 lat i środki transportu mające więcej niż 75 lat o wartości przekraczającej 50 000 euro.

6.5. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

W aktualizowanej Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Nowego Sącza zostało ujęte łącznie 630 zabytków w jedenastu grupach. Są to obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych, obiekty ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków, cmentarze ujęte w ewidencji cmentarzy i ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, obszary zielone ujęte w ewidencji parków i ogrodów, stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji stanowisk archeologicznych. Grupę I stanowią obszary chronione, parki i ogrody, w której ujęto 12 obszarów; w grupie II znajduje się 13 cmentarzy, w grupie III – 5 zespołów zabudowy sakralnej, klasztornej i poklasztornej, IV grupę stanowi 8 kościołów i kaplic; V grupa obejmuje 26 kapliczek i krzyży przydrożnych; w grupie VI znalazły się trzy budynki będące innymi miejscami kultu (judaizmu). Najliczniejsza jest grupa VII obejmująca 450 budynków. Gminna ewidencja zabytków obejmuje również 3 obiekty w grupie VIII –

pozostałe obiekty, gdzie znalazł się Zamek Królewski, mury miejskie i ściana magazynu zbudowana z macew, 2 obiekty techniki (grupa IX), 18 pomników (grupa X) i 86 stanowisk archeologicznych (grupa XI).

6.6. Zabytki o największym znaczeniu dla miasta

Zabytkiem o największym znaczeniu dla miasta jest historyczny układ urbanistyczny miasta, który w swoim zarysie nie odbiega zasadniczo od pierwotnego układu z czasu lokacji miasta. Liczne pożary spowodowały, że nadziemna substancja została przebudowana i odbudowana ale układ piwnic pozostał niezmieniony. W sylwetce starówki miasta zarysowują się również ślady obwarowań, jakkolwiek mury miejskie zachowane są tylko w kilku fragmentach – na terenie zamku, przy bazylice św. Małgorzaty, przy budynku więzienia oraz w postaci pozostałości wału ziemnego pomiędzy ul. Wałową i Grybowską na terenie Rynku Maślanego.

W zabytkowym układzie urbanistycznym, wpisanym do rejestru zabytków, znajdują się liczne obiekty, wpisane do rejestru indywidualnie, które łączą się w spójną funkcjonalnie całość. Funkcje administracyjne pełniły budynki ratusza (pozostałości starego ratusza pod płytą rynku) i zamku, funkcje religijne pełniły kościoły farny i dwa klasztorne oraz kościoły przedmiejskie, funkcje gospodarcze kamienice rynkowe, w których mieściły się karczmy, gospody, składy win i innych towarów, browary, piekarnie. Poza murami miejskimi znajdowała się część przemysłowa miasta, w której znajdowały się młyny zarówno zbożowe jak i folusze do produkcji sukna i tracze do cięcia drzew spławianych Dunajcem, kuźnie zwane Hamrami.

Innym zabytkiem ważnym w historycznym obrazie Nowego Sącza i wyróżniającym miasto na tle innych w regionie są dawne warsztaty kolejowe z budynkiem dworca kolejowego oraz obszarem osiedla robotniczego Stara Kolonia. Cały kompleks budowany od 1876 roku rozwinął się na południe od starego miasta i jego dawnych, rolniczych przedmieść. Nowa dzielnica zawierała wszystkie potrzebne urządzenia dla funkcjonowania pracowników warsztatów kolejowych – kościół, szkołę, łaźnię z pralnią, park do rekreacji i odpoczynku z altaną koncertową.

7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Nowego Sącza

Miasto Nowy Sącz prezentuje stosunkowo duży zasób zarówno zabytków jak i form dziedzictwa niematerialnego. Wzrasta również świadomość rangi tego dziedzictwa i konieczności jego aktywnej ochrony. Mieszkańcy miasta starannie pielęgnują pamięć i tradycje miejskie. Do cyklicznych wydarzeń należą, poza świętami i wydarzeniami o charakterze państwowym i religijnym, również te związane z powstaniem miasta – rocznice nadania królewskiego przywileju lokacyjnego czy doroczny jarmark św. Małgorzaty (ustanowiony we wspomnianym przywileju lokacyjnym).

Ocenę stanu dziedzictwa kulturowego miasta wykonano na podstawie analizy SWOT, czyli narzędzia diagnostycznego stosowanego w opracowywaniu dokumentów strategicznych, programowych, itp. Analiza SWOT nazwę bierze od kategorii czynników rozwoju: S – *strenghts* – silne strony, W – *weaknesses* – słabe strony, O – *opportunities* – szanse, T – *threats* – zagrożenia. Analiza SWOT pozwala uporządkować powyższe czynniki, które mają wpływ na rozwój miasta na pozytywne, czyli plusy i negatywne, czyli bariery rozwojowe. Plusy i bariery dzielą się z kolei na wewnętrzne – generowane w samej substancji dziedzictwa kulturowego i tkance zabytkowej miasta oraz zewnętrzne, które wpływają na dziedzictwo kulturowe miasta z zewnątrz, jak uwarunkowania społeczne, środowiskowe, itp. Na podstawie analizy SWOT budowane są scenariusze programów określających cele rozwoju gminy w oparciu o dziedzictwo kulturowe lub inne aspekty. Rozróżnia się trzy rodzaje scenariuszy: 1) pesymistyczny, kiedy słabe strony pogłębiają zagrożenia, 2) scenariusz realistyczny, kiedy mocne strony pozwolą przezwyciężyć zagrożenia ale część słabości uniemożliwi wykorzystanie szans oraz 3) scenariusz optymistyczny, w którym mocne strony pozwolą wykorzystać szanse.

Analiza szans i zagrożeń (analiza SWOT)	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
- zachowany i czytelny historyczny układ urbanistyczny miasta (wniosek o uznanie za Pomnik Historii); - walory krajobrazowe – wyjątkowa ekspozycja historycznego centrum, usytuowanego na cyplu	- Zły i pogarszający się stan zabytków o niskiej randze – kapliczek, domów i kamienic ujętych i nie ujętych w Gminnej ewidencji zabytków; - zabytki znajdują się poza zainteresowaniem inwestorów;

miejskim w widłach Dunajca i Kamienicy, rzek, które są częścią historii miasta; • duże nasycenie zabytkami o różnej chronologii i wartościach kulturowych; • zróżnicowana struktura przestrzenna będąca wynikiem rozwoju miasta na zasadach ciągłości kulturowej; • krajobraz inżynierii cywilnej – kompleks działającego nieprzerwanie od czasu powstania zakładu naprawy taboru kolejowego – obecnie NEWAG, na który składają się zabytki nieruchome i ruchome ; • poczucie tożsamości kulturowej przejawiające się w upamiętnianiu wydarzeń i postaci ważnych dla miasta i z nim związanych (tradycje patriotyczne, sportowe); • kreowanie marki Królewskiego Miasta Nowego Sącza w oparciu o atrakcyjny sposób zagospodarowania obiektów zabytkowych; • rewitalizacja terenu wokół Zamku Królewskiego, renowacja Baszty Kowalskiej, udostępnienie dla ruchu turystycznego i wydarzeń kulturalnych i stworzenie tym samym wizytówki miasta; • sukcesywna poprawa stanu zabytków; • dobra dostępność komunikacyjna, z racji dogodnej lokalizacji miasta, na stosunkowo płaskim terenie, zabytki miejskie, w zdecydowanej większości, są dostępne z poziomu terenu, w obrębie starówki występuje niewiele utrudnień terenowych, poprzez zabytkowy obszar wpisany do rejestru przebiegają linie komunikacji miejskiej;	• niewystarczające środki z budżetu miasta przeznaczane na ochronę zabytków i uzależnienie finansowania zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami od finansów publicznych; • brak merytorycznego wsparcia właścicieli i użytkowników zabytków w zakresie ich ochrony i rewitalizacji; • niewystarczająca liczba kompleksowych projektów konserwatorskich opracowanych dla poszczególnych obiektów zabytkowych; • brak opracowanej uchwały określającej zasady udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (jest tylko uchwała Rady Miasta w zakresie dofinansowania z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków); • zanieczyszczenie środowiska mające również wpływ na stan zachowania zabytków (zasolenie wód opadowych, zanieczyszczenie powietrza); • sukcesywne wyludnianie się miasta i suburbanizacja; • niekorzystne procesy demograficzne, stały odpływ z miasta młodych, wysoko wykwalifikowanych osób.
---	---

• ważne ośrodki kultu religijnego (Sanktuarium Przemienienia Pańskiego w Bazylice św. Małgorzaty, ohel Cadyka Chaima Halberstama); • tradycyjne ośrodki sportowe (Park Strzelecki, Sąddecka Wenecja – tradycje wioślarskie, kontynuowane przez młode pokolenie); • plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowane dla dużej ilości zabytków w mieście; • opracowany i aktualizowany Gminny program opieki nad zabytkami miasta. • środki finansowe pozyskane w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków oraz pozyskiwane w ramach programów i konkursów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Województwa Małopolskiego.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
• wykorzystywanie nowych środków komunikacji w celu zwiększenia popularyzacji lokalnego dziedzictwa; • unowocześnienie instytucji kultury i sztuki (nowe muzea, wirtualne galerie); • zwiększenie digitalizacji zasobów; • rozwój oferty przemysłów czasu wolnego z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego miasta, w tym odbudowa toru kajakowego na Dunajcu; • walory krajobrazowe – wyjątkowa ekspozycja miasta, usytuowanego na cyplu miejskim w widłach Dunajca i Kamienicy, w połączeniu ze szlakiem rowerowym VeloNatura i VeloDunajec (małopolski odcinek trasy EuroVelo 11) na terenie miasta.	• brak spójnego i stabilnego modelu zarządzania dziedzictwem kulturowym z uwzględnieniem finansowania zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami; • brak ustanowionych zarządców obiektów zabytkowych (szczególnie dla Zamku Królewskiego); • brak realnych i systematycznych zachęt dla prywatnych inwestycji oraz wypracowanych mechanizmów efektywnego wdrażania zasad partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi; • luki w systemie prawnym w zakresie ochrony zabytków, zagospodarowania przestrzennego (szczególnie w zakresie funkcjonowania tzw. „ustawy krajobrazowej”) oraz architektury i budownictwa;

• poprawa dostępności i promocja miasta położonego na trasie ruchu turystycznego w rejonach górskich, zatrzymanie ruchu turystycznego w mieście – precyzyjna i wyczerpująca informacja o jego dziedzictwie; • zwiększenie, po pandemii, popytu na lokalne atrakcje dziedzictwa kulturowego, aktywizacja turystyki lokalnej; • tworzenie wspólnej i zintegrowanej oferty instytucji kulturalnych przy wsparciu władz publicznych (patronat Prezydenta Miasta) • kontynuacja wdrażania projektów rewitalizacji jako szansa na zrównoważony rozwój; • wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami – organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych. • poprawianie efektywności energetycznej obiektów zabytkowych; • sporządzenie Planu Zarządzania Zabytkiem w związku z procedurą uznania zabytkowego układu urbanistycznego miasta za Pomnik historii; • systematyczne opracowywanie aktualizacji dokumentów strategicznych na poziomie miasta; • rekomendacja do utworzenia Parku Kulturowego wg Planu Zagospodarowania Województwa Małopolskiego; • opracowana i obowiązująca uchwała krajobrazowa; • zaktualizowane studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego;	• konflikt między ochroną dziedzictwa a obecnymi procesami inwestycyjnymi; • spostrzeganie wymagań ochrony dziedzictwa w procesie inwestycyjnym jako ograniczenie swobodnego dysponowania nieruchomością; • patologie i nadużycia na rynku nieruchomości; • obniżona wydolność służb konserwatorskich na szczeblu wojewódzkim (szczególnie w zakresie ochrony archeologicznej);
--	---

• miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego miasta uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego oraz wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej, które obejmują przeszło 65% powierzchni miasta; • promowanie działań na rzecz opieki nad zabytkami miasta podejmowanych w ramach budżetu obywatelskiego, jako forma aktywizacji społeczeństwa i jego partycypacji w ochronie dziedzictwa kulturowego; • pozyskiwanie środków zewnętrznych z programów UE, rządowych, wojewódzkich.	
---	--

8. Założenia programowe

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Nowy Sącz na lata 2024-2027 zakłada wykorzystanie bogatych zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju społecznego i gospodarczego miasta przy jednoczesnym zachowaniu ich dla przyszłych pokoleń wraz z zapewnieniem wysokiej jakości życia mieszkańców, przybywających do niego turystów i gości oraz w inny sposób związanych z miastem interesariuszy.

Za wciąż aktualne uznano ustalenia poprzedniego G.P.O.n.Z. miasta Nowego Sącza na lata 2020-2023 dotyczące zakresu programu i jego ukierunkowania na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. G.P.O.n.Z. obejmuje zarówno działania administracyjne jak i zagadnienia opieki nad dziedzictwem kulturowym sprawowanej bezpośrednio przez właścicieli zabytków.

W przygotowanym G.P.O.n.Z. wyznaczono priorytety, w perspektywie wieloletniej, w oparciu o Strategię Rozwoju Miasta Nowego Sącza na lata 2022-2030 i w związku z tym wykraczającą poza czteroletni okres jego obowiązywania. Odniesienia do „Strategii” stanowią w G.P.O.n.Z. uszczegółowienie jej celów strategicznych i operacyjnych, w postaci wyżej wspomnianych priorytetów.

Cele strategiczne w zakresie dziedzictwa kulturowego obejmują:

- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla osiągnięcia korzyści wizerunkowych miasta;

- stworzenie wizytówki miasta, którą będzie rewitalizowany obszar wokół Zamku Królewskiego oraz zagospodarowana do nowych funkcji, kulturalno – turystycznych, Baszta Kowalska;
- podniesienie jakości przestrzeni publicznej i przeciwdziałanie barierom architektonicznym;
- dbałość o krajobraz, estetykę i ład przestrzenny;
- stałe podnoszenie znaczenia Nowego Sącza jako centrum kulturalnego Sądecczyzny;
- zapewnienie powszechnego dostępu do kultury i dziedzictwa kulturowego;
- budowanie i podnoszenie poczucia tożsamości lokalnej i świadomości obywatelskiej;
- wzbogacanie oferty rekreacji i sportu – przemysły czasu wolnego – w oparciu o tradycje sportowe miasta (tor kajakowy – nowosądeckie tradycje wioślarskie *Wenecji*);
- budowanie i utrzymywanie kontaktu pomiędzy administracją miasta a mieszkańcami oraz współpraca w zakresie opieki nad zabytkami i dziedzictwem (budżet obywatelski, współpraca z organizacjami pozarządowymi, konsultacje społeczne);
- tworzenie platform komunikacyjnych w celu informacji i aktywizacji mieszkańców Nowego Sącza;
- współpraca kulturalna z miastami partnerskimi i zaprzyjaźnionymi;
- stworzenie jednolitego wizerunku graficznego miasta i jego instytucji;
- budowa marki Królewskiego Miasta Nowego Sącza.

G.P.O.n.Z. odwołuje się również do zapisów Miejsowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, ważnych umów międzynarodowych i innych dokumentów programowych, które określają zasób, wartość i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego.

Aktualny G.P.O.n.Z. Miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027 stanowi kontynuację założeń poprzedniego G.P.O.n.Z. , na lata 2020-2023 oraz zawiera te elementy programowe, które nie zostały zrealizowane w poprzednich latach, m.in. z powodu pandemii. Program został poszerzony w stosunku do poprzedniego o problematykę klimatyczną czyli zintegrowaną ochronę zabytków i środowiska przyrodniczego, a także o problematykę dostępności obiektów i obszarów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami. Ogólna definicja osób ze szczególnymi potrzebami określa tak wszystkie osoby z jakimikolwiek ograniczeniami, które utrudniają uczestnictwo w różnych sferach życia na zasadach równości z innymi. Ograniczenia należy likwidować poprzez usuwanie barier środowiskowych i odpowiednie, specjalistyczne wyposażenie, dla dwóch zasadniczych grup

ograniczeń – mobilności i percepcji. Szacuje się że w Polsce, wg różnych kryteriów, liczba osób ze szczególnymi potrzebami stanowi 12% do 16% społeczeństwa, z czego aż 10% stanowią osoby z ograniczoną mobilnością². Wskaźnik osób starszych, po sześćdziesiątym roku życia, w 2022 roku wyniósł 25%, przy czym szacuje się, że w roku 2030 osiągnie już 28%. Zapewnianie dostępności stanowi ważne zadanie ogólnospołeczne i wg statystyk powinno się koncentrować na niepełnosprawnościach ruchowych a w dalszej kolejności na niepełnosprawności widzenia i słyszenia. „Europejska strategia w sprawie dostępności 2010-2020” określa, że „dostępność” oznacza dostęp osób niepełnosprawnych, na równych prawach z innymi, do środowiska fizycznego, transportu, technologii i systemów informatyczno – komunikacyjnych oraz pozostałych obiektów i usług³, pozwalający na samodzielne uczestnictwo w określonej przestrzeni.

Przedstawiany w poniższym opracowaniu G.P.O.n.Z. miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027 jest kompatybilny z założeniami Wojewódzkiego programu opieki na zabytkami w Małopolsce na lata 2022-2025. Celem strategicznym W.P.O.n.Z. jest harmonijne wykorzystywanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Cele operacyjne obejmują:

1) skuteczną ochronę, 2) efektywne zarządzanie, 3) kompetentną edukację i promocję.

Założenia **skutecznej ochrony** obejmują m.in. zagadnienia poprawy stanu zachowania najcenniejszych zabytków ze szczególnym uwzględnieniem budownictwa obronnego, poprzez wzmocnienie poziomu ochrony zabytków o statusie trwałych ruin i ich programowe włączenie w szlaki kulturowe. Kolejnym kierunkiem skutecznej ochrony jest konsekwentne i systematyczne wprowadzanie regulacji określonych ustawą krajobrazową, polegające na porządkowaniu i estetyzacji przestrzeni publicznej, eksponowaniu obiektów zabytkowych w krajobrazie kulturowym. Założenia **efektywnego zarządzania** obejmują m.in. wzmacnianie systemu współpracy podmiotów zaangażowanych w ochronę dziedzictwa kulturowego poprzez: aktywizację społeczności lokalnych, partycypację społeczną w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, tworzenie budżetów partycypacyjnych wspierających projekty obywatelskie, ustanawianie społecznych opiekunów i wolontariatu dla dziedzictwa, organizację kampanii społecznych promujących M.P.Z.P., G.P.O.n.Z. i G.E.Z., prowadzenie forów dyskusyjnych – cyklicznych spotkań

² B. Szmygin *Dostępność architektoniczna obiektów zabytkowych dla osób ze szczególnymi potrzebami*, Warszawa 2022, str. 19-20;

³ Ibidem, str.22-23;

środowisk skupionych wokół tematyki ochrony dziedzictwa, tworzenie oferty czasu wolnego w obiektach zabytkowych, uznawanie działań społecznych poprzez wyróżnienia i nagrody. Kolejnym kierunkiem efektywnego zarządzania są zadania wnioskowania o nowe wpisy do rejestru zabytków, uznań za pomniki historii. Efektywne zarządzanie obejmuje również trwałą i programową współpracę administracji publicznej ze środowiskami naukowymi poprzez kształcenie kadr, definiowanie metod ochrony i opieki nad zabytkami, współpracę z uczelniami (np. przy tworzeniu i aktualizowaniu G.E.Z.). Wśród kierunków efektywnego zarządzania w W.P.O.n.Z. znalazły się również: rozwijanie sieci muzeów, w tym muzeów domowych, prywatnych, kościelnych a także modernizacja istniejących; rozwijanie współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej poprzez tworzenie sieci obszarów, miejsc, instytucji, udział w międzynarodowych projektach (Europejskie Dni Dziedzictwa – Kreatywna Europa, Znak Dziedzictwa Europejskiego – *European Haritage Label*). Efektywne zarządzanie zostało ukierunkowane również na rozwijanie nowych możliwości zarządzania jak np. łączenie zabytków z ich współczesnymi funkcjami poprzez zachęty i ulgi podatkowe dla remontujących i adaptujących obiekty zabytkowe, wsparcie dla inwestorów zabytków w zakresie wymogów formalnych, doradztwa eksperckiego i alokacji finansowych oraz inspirowanie i wspieranie partnerstw publiczno – prywatnych. Nowe możliwości zarządzania obejmują również unowocześnianie instytucji opieki nad zbiorami i zabytkami oraz rozwój infrastruktury turystycznej a także tworzenie eko - zabytków, czyli zmianę sposobu utrzymywania obiektów zabytkowych, obniżenie ich kosztów i rozwiązywanie konfliktów pomiędzy ochroną zabytków a współczesnymi procesami inwestycyjnymi. Założenia [kompetentnej edukacji i promocji](#) ukierunkowane są na: edukowanie do odbioru dziedzictwa, jego interpretacji poprzez wydawnictwa, scenariusze zajęć edukacyjnych i szkoleń dla nauczycieli, konkursy popularyzujące, edukację interaktywną, programy edukacyjne; budowę silnej identyfikacji mieszkańców z regionem poprzez tworzenie lokalnych marek i efektywne nimi zarządzanie, tworzenie szlaków kulturowych i ochrona istniejących; wspieranie rozwoju turystyki kulturowej i rekreacyjnej z wykorzystaniem zasobów dziedzictwa na potrzeby infrastruktury turystycznej; prowadzenie aktywnego marketingu i systemowej promocji walorów i aspektów regionalnego dziedzictwa kulturowego poprzez rozwijanie bazy internetowej z informacją turystyczną, utworzenie bazy danych dotyczących turystyki historycznej i kulturalnej oraz kreowanie i podtrzymywanie pozytywnego wizerunku.

8.1. Priorytety programu opieki

W Gminnym programie opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027 projektuje się cztery priorytety, po jednym z zakresu skutecznej ochrony miejskich zasobów zabytkowych i efektywnego zarządzania przestrzenią miejską z uwzględnieniem substancji i krajobrazu zabytkowego oraz dwa priorytety z zakresu kompetentnej edukacji i promocji.

Priorytet I (cel operacyjny - skuteczna ochrona zasobów) zakłada rewaloryzację i zachowanie wartości krajobrazu kulturowego jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Nowego Sącza oraz prowadzenie badań zabytkowych obiektów i obszarów i dokumentowanie dziedzictwa kulturowego.

Priorytet II (cel operacyjny - efektywne zarządzanie przestrzenią) zakłada działania związane z ochroną i świadomym kształtowaniem krajobrazu kulturowego miasta Nowego Sącza.

Priorytet III (cel operacyjny - kompetentna edukacja i promocja) zakłada natomiast zwiększanie atrakcyjności i dostępności zabytkowej tkanki miasta oraz jego rozwój w kierunku Smart City – miasta inteligentnego, które w nowoczesny sposób prezentuje mieszkańcom i turystom swoją przeszłość, która determinuje teraźniejszość i przyszłość.

Priorytet IV (cel operacyjny - kompetentna edukacja i promocja) zakłada promocję i edukację służącą budowaniu tożsamości i partycypacji społecznej w opiece nad zabytkami miejskimi.

8.2. Kierunki działań programu opieki

W ramach priorytetu I wyszczególniono trzy kierunki działań:

P I. K 1. Kontrola i ocena stanu zachowania cennych zabytków miejskich;

P I. K 2. Poprawa stanu zachowania najcenniejszych obiektów zabytkowych – renowacje, adaptacje, kontynuacja działań w kierunku kompleksowej i zintegrowanej rewitalizacji zabytków miejskich;

P I. K 3. Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego;

W ramach priorytetu II wyszczególniono dwa kierunki działań:

P II. K 1. Badania zabytkowych obiektów i obszarów, dokumentowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego miasta;

P II. K 2. Kontynuację działań o charakterze badawczym, rozpoznanie zabytku w celu precyzyjnego zaplanowania inwestycji, kontynuacja badań i opracowania dokumentacji dla Zamku Królewskiego;

W ramach priorytetu III – jeden kierunek działań:

P III. K 1. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne oraz ich dostępność dla osób ze szczególnymi potrzebami;

W ramach priorytetu IV zaprogramowano jeden kierunek działań:

P IV. K 1. Podejmowanie działań o charakterze edukacyjnym i popularyzującym wiedzę o dziedzictwie kulturowym Nowego Sącza;

8.3. Zadania programu opieki

Priorytet I (cel operacyjny - skuteczna ochrona zasobów):

Rewaloryzacja i zachowanie wartości krajobrazu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Nowy Sącz.

W ramach kierunku działań nr 1 pn. Kontrola i ocena stanu zachowania cennych zabytków miasta planuje się:

zadanie 1) Aktualizację gminnej ewidencji zabytków poprzez:

1. Kontynuację opracowania kart adresowych zabytków wg nowego wzoru Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
2. Systematyczne uzupełnianie opracowanych kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną z jednoczesną kontrolą stanu zachowania;
3. Skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji.

Wszelkie działania przy obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków wymagają uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w trybie zaleceń konserwatorskich. Zabytki, które są ujęte w gminnej ewidencji zabytków i są jednocześnie wpisane do rejestru zabytków, przy robotach budowlanych, wymagają uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W ramach kierunku działań nr 2 pn. Poprawa stanu zachowania najcenniejszych obiektów zabytkowych – kontynuacja działań w kierunku kompleksowej i zintegrowanej rewitalizacji

zabytków miejskich planuje się: zadanie 1) Zamek Królewski – bieżąca konserwacja murów zamkowych i Baszty Kowalskiej, zabezpieczanie skarpy zamkowej;
zadanie 2) Ratusz - modernizacja budynku Ratusza i poprawienie jego dostępności dla osób niepełnosprawnych (Uwaga: Ratusz w trakcie remontu, rozpoczętego w 2024 roku, z dofinansowaniem z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków);
zadanie 3) remont otoczenia Bazyliki św. Małgorzaty – działania w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków;

W ramach kierunku działań nr 3 programuje się zintegrowaną ochronę krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego poprzez:

zadanie 1) kontynuację działań zwiększających efektywność energetyczną i adaptację obiektów zabytkowych, ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, do zmian klimatu (wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, termomodernizacja budynków, podłączanie budynków do lokalnej sieci ciepłowniczej MPEC, stosowanie OZE), tworzenie eko-zabytków;

Priorytet II (cel operacyjny - efektywne zarządzanie przestrzenią):

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego miasta Nowego Sącza.

W ramach kierunku działań nr 1 programuje się badania zabytkowych obiektów i obszarów, dokumentowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego miasta poprzez: zadanie nr 1) opracowanie planu strategicznego ochrony Zamku Królewskiego w oparciu o przeprowadzone badania; zadanie nr 2) kontynuację działań o charakterze badawczym, rozpoznanie zabytku w celu precyzyjnego zaplanowania inwestycji; zadanie nr 3) opracowanie ekspertyzy technicznej na terenie zamku; zadanie nr 4) opracowanie dokumentacji geologicznej w celu zabezpieczenia skarpy zamkowej w kierunku Dunajca wraz z opracowaniem dokumentacji projektowej robót budowlanych zabezpieczających; zadanie nr 5) opracowanie wieloetapowego programu prac konserwatorskich stanowiącego podstawę przygotowania projektu odbudowy Zamku Królewskiego i utworzenia wizytówki Miasta oraz placówki muzealnej skoncentrowanej w swoich działaniach na historii, tradycjach i dziedzictwie Nowego Sącza; opracowanie projektu konserwatorskiego z programem i harmonogramem zadań, ustalonymi metodami i materiałami, którymi ma być osiągnięty założony efekt końcowy; zadanie 6) sporządzenie Planu Zarządzania Pomnikiem Historii, czyli zakończenie procedury uznania starówki Nowego Sącza za Pomnik Historii, we współpracy ze środowiskami

naukowymi (NID, UKEN w Krakowie, ANS, SARR) i partycypacji społecznej. Dokumentem niezbędnym do uzyskania tego prestiżowego wyróżnienia Prezydenta RP jest Plan Zarządzania Pomnikiem Historii. Jest to jeden z dokumentów strategicznych, utworzony wyłącznie dla wnioskowanego obszaru, który będzie spójny i oparty na założeniach innych dokumentów strategicznych i programowych wygenerowanych na poziomie miasta.

Wniosek o uznanie miasta Nowego Sącza za Pomnik Historii został złożony w 2017 roku;
zadanie 7) wnioskowanie o nowe wpisy do rejestru zabytków;

zadanie 8) kontynuacja opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz opracowanie planu ogólnego wg wymagań ustawy, z uwzględnieniem zasobów dziedzictwa kulturowego i przy społecznej partycypacji poprzez organizację kampanii informacyjnych i konsultacji społecznych;

W ramach kierunku działań nr 2 planuje się aktywizację do współpracy różnych środowisk zajmujących się opieką nad zabytkami i ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym krajobrazu kulturowego poprzez:

zadanie 1) ustanowienie zarządcy Zamku Królewskiego lub/i społecznego opiekuna dla tego zabytku, inicjowanie i wspieranie w zakresie obejmowania funkcji społecznych opiekunów zabytków np. we współpracy z organizacjami pozarządowymi (na podstawie art. 103 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami);

zadanie 2) utworzenie miejskiej placówki muzealnej w Ratuszu lub/i zamkowej Baszcie Kowalskiej, wspieranie rozwoju innych placówek muzealnych na terenie miasta, muzeum parafialnego w Domu Gotyckim, w ramach rewitalizacji obszaru Placu Kolegiackiego;

W ramach kierunku działań nr 3 programuje się nowoczesne zarządzanie w obiektach i obszarach zabytkowych łączące wartości zabytkowe z współczesnymi funkcjami użytkowymi: zadanie 1) ulgi podatkowe dla remontujących i adaptujących obiekty budowlane ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków; zadanie 2) wspieranie i zachęcanie do nawiązywania partnerstw publiczno-prywatnych; zadanie 3) doradztwo i wsparcie dla inwestorów zabytków, pomoc w uzyskiwaniu środków finansowych (w ramach działań Centrum Pozyskiwania Funduszy i Przedsiębiorczości); zadanie 4) nowoczesne rozwiązania w obszarze ochrony i opieki nad zabytkami oraz w infrastrukturze turystycznej;

W ramach kierunku działań nr 4 projektuje się kontrolę stosowania i wprowadzanie regulacji ustawy krajobrazowej poprzez: zadanie 1) – przygotowanie projektu zmiany uchwały krajobrazowej obowiązującej na terenie Nowego Sącza z uwzględnieniem

nowoczesnych nośników treści reklamowych, tablic informacyjnych służących w turystyce, edukacji i promocji zabytków miejskich i dziedzictwa kulturowego;

zadanie 2) – przygotowanie projektu utworzenia w Nowym Sączu obszaru parku kulturowego;

Priorytet III (cel operacyjny - kompetentna edukacja i promocja):

Zwiększanie atrakcyjności i dostępności poprzez edukację, promocja i rozwój w kierunku Smart City – miasta inteligentnego.

W ramach kierunku działań nr 1 pn. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne programuje się:

zadanie 1) wprowadzanie ulepszeń zwiększających dostępność informacji o dziedzictwie kulturowym z uwzględnieniem osób ze szczególnymi potrzebami, niepełnosprawnych fizycznie i sensorycznie, poprzez wprowadzanie w przestrzeń publiczną tablic informacyjnych dostępnych przez nadruki kodów QR, grawerów w alfabecie Braille’a, wyposażonych w beacon’y;

zadanie 2) poszerzenie oferty Centrum Informacji Turystycznej – przewodniki głosowe, mapy i tablice tyflograficzne prezentujące główne i najciekawsze zabytki Miasta, tworzenie i oznaczenie kulturowych szlaków tematycznych;

zadanie 3) poprawa oznakowania zabytków miejskich poprzez oznakowanie ich Błękitną Tarczą, tabliczkami z kodami QR, tabliczkami w alfabecie Braille’a;

zadanie 4) budowa parkingów w otoczeniu wpisanego do rejestru zabytków obszaru starego miasta, planowanego parku kulturowego;

Priorytet IV (cel operacyjny - kompetentna edukacja i promocja):

W ramach kierunku nr 1 programuje się działania o charakterze edukacyjnym i popularyzującym wiedzę o dziedzictwie kulturowym miasta poprzez zadanie 1) organizowanie, wspieranie i patronat Miasta w realizacji konkursów, wystaw i innych wydarzeń edukacyjnych; zadanie 2) uczestnictwo w Europejskich Dniach Kultury, jako imprezie corocznej; zadanie 3) przygotowanie materiałów szkoleniowych i informacyjnych promujących standardy w zakresie rewaloryzacji, remontów możliwości pozyskiwania środków finansowych oraz skutecznego zarządzania zabytkami, przeznaczonych dla przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, właścicieli zabytków; zadanie 4) upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w systemach edukacji w podobnym stopniu jak upowszechniane są zagadnienia ochrony środowiska, klimatu;

9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Przyjęte w G.P.O.n.Z. miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027 priorytety będą realizowane poprzez wskazane kierunki i zadania za pomocą:

- instrumentów prawnych – wykonywanie zadań wynikających z ustaw i uchwał (wnioski o wpisanie do rejestru zabytków, aktualizacja Gminnej ewidencji zabytków, udostępnianie obiektów zabytkowych użyteczności publicznej dla osób ze szczególnymi potrzebami);
- instrumentów finansowych – wykonywanie zadań z zakresu prac konserwatorskich, restauracji i robót budowlanych przy zabytkach z wykorzystaniem środków własnych miasta, korzystanie z finansów publicznych, dotacji, subwencji, dofinansowanie właścicieli i posiadaczy zabytków w mieście, udział finansów prywatnych (stowarzyszeń, fundacji, związków wyznaniowych, wspólnot mieszkaniowych) i partnerstwo publiczno-prywatne;
- instrumentów koordynacji – koordynowanie działań związanych z realizacją założeń G.P.O.n.Z.;
- instrumentów kontroli – monitoring realizowanych zadań, dokonywanie ocen i analiz ujętych w sprawozdanie sporządzane co dwa lata.

10. Realizacja zadań Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027

Koordynatorem programu jest Wydział Architektury i Urbanistyki Urzędu Miasta, ze stanowiska ds. ochrony zabytków, w którym jest opracowany poniższy program i gdzie będzie prowadzony monitoring jego realizacji. Współkoordynatorami realizacji zadań G.P.O.n.Z. są inne wydziały i biura Urzędu Miasta, miejskie jednostki organizacyjne (Miejski Ośrodek Kultury, Nowosądecka Mała Galeria, Sądecka Biblioteka Publiczna, Centrum Pozyskiwania Funduszy i Przedsiębiorczości) oraz spółka komunalna – Sądecka Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (SARR S.A. prowadzi działania badawcze dotyczące Zamku Królewskiego i publikuje wyniki tych badań).

W zakresie skutecznego zarządzania G.P.O.n.Z. zakłada koordynację działań z Małopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, samorządem województwa małopolskiego, oraz administracją krajową.

W zakresie partycypacji społecznej G.P.O.n.Z. zakłada współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz opieki nad zabytkami, właścicielami zabytków

znajdujących się w granicach administracyjnych miasta oraz mieszkańcami (np. Budżet obywatelski).

11. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Realizacja zadań zaprogramowanych w G.P.O.n.Z. Miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027 będzie prowadzona ze środków przewidzianych na cele związane z opieką nad zabytkami i ich ochroną w budżecie miasta Nowego Sącza a także ze środków pochodzących ze źródeł zewnętrznych. Źródła zewnętrzne obejmują środki publiczne, w tym fundusze Unii Europejskiej – Fundusze Europejskie dla Małopolski, Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FEnIKS), Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS), Program Wspólnotowy Kreatywna Europa, budżet państwa, budżet województwa małopolskiego, środki z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Zewnętrznymi źródłami finansowania działań z dziedziny opieki nad zabytkami są również środki prywatne fundacji, stowarzyszeń, związków wyznaniowych, wspólnot mieszkaniowych. Opieka nad zabytkami może być także finansowana na zasadach partnerstwa publiczno-prywatnego.

12. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Ocena realizacji zadań wyznaczonych w Gminnym programie opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027 będzie prowadzona na bieżąco, przez cały okres obowiązywania programu. Koordynatorem działań z zakresu programu będzie Wydział Architektury i Urbanistyki Urzędu Miasta Nowego Sącza ze stanowiska ds. ochrony zabytków. Koordynator po 12 miesiącach obowiązywania G.P.O.n.Z. przeprowadzi monitoring i określi stopień realizacji zadań programowych. Po dwóch latach od uchwalenia Gminnego programu opieki nad zabytkami miasta Nowego Sącza na lata 2024-2027 zostanie sporządzone sprawozdanie z jego realizacji, co wynika z art. 87, ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 roku. Praca nad kolejnym G.P.O.n.Z. rozpoczną się dwa miesiące przed końcem obowiązywania niniejszego programu.

13.3. Renowacja Baszty Kowalskiej, udostępnienie obiektu dla ruchu turystycznego i wydarzeń kulturalnych – utworzenie wizytówki miasta

Źródło: WAU UM Nowego Sącza

13.4. Rewitalizacja terenu Zamku Królewskiego

Źródło: WAU UM Nowego Sącza

14. Aneksy/Załączniki

14.1. Tabela 1. Wykaz stanowisk archeologicznych znajdujących się w granicach administracyjnych Nowego Sącza:

NR STAN. W MIEJSC.	FUNKCJA	CHRONOLOGIA	NUMER AZP /zgodnie z kartą stanowiska/	LOKALIZACJA STANOWISKA /zgodnie z kartą stanowiska/	NR EW. DZ.	informacja o MPZP
1	ślad osadnictwa	epoka kamienia lub początek epoki brązu, od początek epoki brązu po wczesny okres wędrówki ludów	112-63/15	Nowy Sącz - starówka		NOWY SĄCZ - 29
	miasto o lokalizacji średniowiec znej	średniowiecze				
2	obozowisko	Epoka kamienia/brązu	112-64/1	Nowy Sącz - Gołąbkowice Ul. Wieniawy - Długoszowskiego	6/3 obr. 39	NOWY SĄCZ - 56
3	osada	Epoka brązu/kultura łużycka	112-64/2	Nowy Sącz - Gołąbkowice Ul. Wieniawy - Długoszowskiego	33/1 obr. 39	NOWY SĄCZ - 56
4	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	112-64/3	Nowy Sącz - Gołąbkowice Ul. Wieniawy - Długoszowskiego	7/11 obr. 40	NOWY SĄCZ - 56
5	Ślad osadniczy	Epoka żelaza	112-64/6	Nowy Sącz - Świercze	43/2 obr. 117	NOWY SĄCZ - 46a
6	Obozowisko	Epoka kamienia/brązu	112-64/7	Nowy Sącz - Kunów	65/2 obr. 117	BRAK MPZP
	Ślad osadniczy	Epoka żelaza/ średniowiecze				
7	ślad osadnictwa	okres rzymski, denar Antonina Piusa	111-63/23	Nowy Sącz ul. Kotłątaja 13/?/	---	NOWY SĄCZ - 65
8	Ślad osadniczy	XV-XVI w./ nowożytna	112-64/4	Nowy Sącz ul. Jamnicka ul. Wieniawy - Długoszowskiego	11/9 obr. 38	NOWY SĄCZ - 56 (brak stan. w rysunku planu)
9	Ślad osadniczy	Epoka kamienia	112-64/5	Nowy Sącz ul. Obłazy	14/1, 14/2, 15 10/4, 10/13, obr. 54	NOWY SĄCZ - 38a
	Osada	Epoka żelaza				
10	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/brązu	112-64/8	Nowy Sącz ul. Bielowicka	7/2, obr. 110	BRAK MPZP
11	Brak karty	Brak karty/?paleolit schyłkowy, kultura świderska	113-64/?	Brak karty/lokalizacja pomiędzy st.12 a st. 52/ Bielowice	--	--
12	Osada, Ślad osadniczy	Epoka żelaza/ kultura przeworska Epoka nowożytna	112-63/26	Nowy Sącz ul. Bohaterów Orła Białego	555, obr. 109	BRAK MPZP
13	Osada	Epoka żelaza/kultura przeworska, średniowiecze i okres nowożytny	112-63/16	Nowy Sącz Kaduk, ul. Ilszkowskiego	139, obr. 84	BRAK MPZP

14	Ślad osadniczy	Średniowiecze	112-63/24	Nowy Sącz Dąbrówka Polska, ul. Ruczaj	282, obr. 109	NOWY SĄCZ - 55
15	Ślad osadniczy	Epoka żelaza/ kultura przeworska	112-63/18	Nowy Sącz Tłoki	36, obr. 112	BRAK MPZP
16	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/brązu	112-63/19	Nowy Sącz Dąbrówka - Gaj	226, obr. 112	BRAK MPZP
	Osada	Kultura puchowska/tyni ecka				
17	Ślad osadniczy	Okres nowożytny	112-63/20	Nowy Sącz Dąbrówka Polska, ul. Mieszka I, Czereśniowa	79/6, obr.109	NOWY SĄCZ - 17 (brak stan. w rysunku planu)
18	ślad osadniczy	Epoka kamienia	112-63/17	Nowy Sącz Tłoki - boisko	58, obr. 112	BRAK MPZP
19	osada	?	112-63/31	Nowy Sącz Biegonice, ul. Towarowa	184, obr. 113	NOWY SĄCZ - 33 (brak stan. w rysunku planu)
20	osada	Kultura mierzanowicka, przeworska, średniowiecze	112-63/30	Nowy Sącz Biegonice / byłe S.Z.E.W. / Rejestr zab. nr Ks.C-917 z 22.11.1968 r.	18/118, obr. 111	BRAK MPZP
Brak nr-u	Cmentarzy sko/ kurhan	Epoka brązu	112-63/?	Nowy Sącz Biegonice / byłe S.Z.E.W. / Rejestr zab. nr Ks.C-915 z 22.11.1968 r.	8, obr. 111	NOWY SĄCZ - 53 (brak stan. w rysunku planu)
21	Ślad osadniczy	Epoka brązu/ epoka żelaza	112-63/35	Nowy Sącz Biegonice / byłe S.Z.E.W. /	4 i 5, obr. 111	NOWY SĄCZ - 53
22	Ślad osadniczy	Epoka brązu/ epoka żelaza Okres nowożytny	112-63/34	Nowy Sącz Biegonice / byłe S.Z.E.W. /	11, obr. 111	NOWY SĄCZ - 53
23	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/brązu	112-63/27	Nowy Sącz Biegonice, ul. Zakładników	683, obr. 113	NOWY SĄCZ - 55
	Osada	Epoka brązu/żelaza				
24	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/brązu	112-63/36	Nowy Sącz Biegonice, Elektrodowa/ Ceramiczna	337/2-5, 337/9-11 obr. 113	NOWY SĄCZ - 53
	Osada	Epoka brązu/żelaza, okres nowożytny				
25	Ślad osadniczy	Epoka kamienia - żelaza	112-63/37	Nowy Sącz Biegonice, ul. Szymaszka/ Ceramiczna	340/3, 340/5- 7, 350/5 obr. 113	NOWY SĄCZ - 53
	Osada	Wczesne średniowiecze				
26	Grodzisko/ osada	Wczesne średniowiecze/ okres rzymski i wędrowek ludów	112-63/39	Nowy Sącz Biegonice, Winna Góra Rejestr zab. nr Ks. C-909 z 22.11.1968 r.	426-429, 438- 440 obr. 113	NOWY SĄCZ - 53

27	Ślad osadniczy	Kultura mierzanowicka, łużycka (epoka brązu)	113-63/11	Nowy Sącz Biegonice, Winna Góra	443, obr. 113	NOWY SĄCZ - 53
	osada	kultura przeworska (epoka żelaza)				
28	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/brązu	113-63/10	Nowy Sącz Biegonice, Winna Góra	451, 452, 454/1-2, 455/2, obr. 113	NOWY SĄCZ - 53
	osada	Kultura przeworska/epoka żelaza				
29	Ślad osadniczy	Epoka brązu/późny okres wpływów rzymskich	113-63/9	Nowy Sącz Biegonice, ul. Słowacka	934/41-42, obr. 113	BRAK MPZP
30	Ślad osadniczy	Epoka brązu/późny okres wpływów rzymskich	113-63/8	Nowy Sącz Biegonice, ul. Gospodarska	945/2, obr. 113	BRAK MPZP
31	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/brązu	113-63/7	Nowy Sącz Biegonice, ul. Gospodarska	935/7, obr. 113	BRAK MPZP
32	Osada	Epoka brązu/późny okres wpływów rzymskich	113-63/87	Nowy Sącz Biegonice, Winna Góra	472, 1000, obr. 113	NOWY SĄCZ - 53
33	Osada	Epoka brązu do okresu wędrówek ludów i średniowiecza	112-63/33	Nowy Sącz Biegonice, centrum dawnej wsi	507/3 i okoliczne działki obr. 113	NOWY SĄCZ - 53
34	Ślad osadniczy,	Epoka kamienia do epoki żelaza,	112-63/32	Nowy Sącz Biegonice, centrum dawnej wsi	565/3-4, 566, 567, 568, 569/2, obr. 113	NOWY SĄCZ - 53
	osada	średniowiecze				
35	Ślad osadniczy,	Epoka kamienia do epoki żelaza,	112-63/38	Nowy Sącz Biegonice, Winna Góra	445, 450/1-2, 437/6, obr. 113	NOWY SĄCZ - 53
	osada	Kultura przeworska i średniowiecze				
36	Ślad osadniczy	Epoka brązu do okresu wędrówek ludów	112-63/29	Nowy Sącz Biegonice, ul. Węgierska	72, obr. 111	NOWY SĄCZ - 55
	Osada	Średniowiecze				
37	Ślad osadniczy	Epoka kamienia, epoka brązu, okres nowożytny	112-63/28	Nowy Sącz Biegonice/ Dąbrówka Polska	128, obr. 111	NOWY SĄCZ - 37
38	Ślad osadniczy	Średniowiecze	112-63/23	Nowy Sącz Dąbrówka Polska ul. Zakole	253/6, obr. 109	NOWY SĄCZ - 37
39	Ślad osadniczy	Średniowiecze	112-63/25	Nowy Sącz Bielowice ul. Zyndrama	396/2, 396/5, 438/2 obr. 109	NOWY SĄCZ - 70
40	Ślad osadniczy	Okres nowożytny	112-63/22	Nowy Sącz Bielowice	213/6, 218/1, obr. 109	NOWY SĄCZ - 55

				ul. Dąbrówki/Zak ole		
41	Ślad osadniczy	Średniowiecze/ Okres nowożytny	112-63/21	Nowy Sącz Bielowice ul. Dąbrówki/ Mieszka I	159/4, obr. 109	NOWY SĄCZ - 55
42 do 51	Nie istnieją	--	112-64 /na obszarze od 17 do 26/	Stanowiska wyróżnione przez A. Tośka, zweryfikowane negatywnie przez K. Tunię	--	--
52	Ślad osadniczy	Okres nowożytny	112-64/9	Nowy Sącz ul. Brzeziny/Juranda	4/11, obr. 116	BRAK MPZP
	osada	Późna epoka żelaza				
53	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	112-64/14	Nowy Sącz Zawada ul. Prusa/M. Ritter	341/6, obr. 116	BRAK MPZP
54	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	112-64/10	Nowy Sącz Zawada ul. Ryby	67/6, obr. 116	BRAK MPZP
55	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	112-64/13	Nowy Sącz Zawada ul. Szurmiaka	161/26, obr. 116	BRAK MPZP
56	Ślad osadniczy	Późna epoka żelaza	112-64/15	Nowy Sącz Zawada ul. Szymańskiego	247, obr. 116	BRAK MPZP
57	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze/ okres nowożytny	112-64/12	Nowy Sącz Zawada	226/9, obr. 110 (stanowisko zniszczone współczesną zabudową)	NOWY SĄCZ - 58
58	Ślad osadniczy	Epoka kamienia/brązu	112-64/11	Nowy Sącz Zawada	255/2, 263/4, obr. 110	NOWY SĄCZ - 58
59	Ślad osadniczy	Późne średniowiecze	112-64/16	Nowy Sącz Piątkowa ul. Lwowska/Miodowa	271/4, 271/6, obr. 123	BRAK MPZP
60	śląd osadnictwa/ luźne znalezisko	okres wpływów rzymskich	111-63/24	Nowy Sącz Zabetcze	Lokalizacja nieznana	
61	śląd osadnictwa/ luźne znalezisko	okres wpływów rzymskich	111-63/25	Nowy Sącz Zabetcze	Lokalizacja nieznana	
62	śląd osadnictwa/ luźne znalezisko	okres wpływów rzymskich	111-63/26	Nowy Sącz Zabetcze	Lokalizacja nieznana	
63	Osada/ luźne znalezisko	okres halszacki	111-63/27	Nowy Sącz Zabetcze	Lokalizacja nieznana	
64	śląd osadnictwa/ luźne znalezisko	neolit	111-63/28	Nowy Sącz Zabetcze	Lokalizacja nieznana	
65	śląd osadnictwa	młodszy okres rzymski	111-63/29	Nowy Sącz Zabetcze ul. Sosnowa	97/11, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24 (brak stan. w rysunku planu)
	osada	prahistoria				
	śląd osadnictwa	późne średniowiecze				

66	ślad osadnictwa	epoka brązu	111-63/30	Nowy Sącz Zabętcze Zabętecka Góra	367/1, 368/1, obr. 120 (wysypisko śmieci)	BRAK MPZP
	osada	prahistoria				
67	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-63/31	Nowy Sącz Zabętcze Zabętecka Góra	408, obr. 120	BRAK MPZP
68	ślad osadnictwa	epoka brązu	111-63/32	Nowy Sącz Chętmięć Podwierzbie Marcinkowicka	332/7, obr. 118	NOWY SĄCZ - 40 (brak stan. w rysunku planu)
	osada	prahistoria				
	osada	wczesne średniowiecze				
69	osada	epoka brązu	111-63/100	Nowy Sącz Zabętcze ul. Myśliwska/ Łowiecka	105/2, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24 (brak stan. w rysunku planu)
	osada	prahistoria				
70	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-63/101	Nowy Sącz Zabętcze ul. Łowiecka	111/1, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24 (brak stan. w rysunku planu)
71	ślad osadnictwa	epoka kamienia/prahist.	111-63/102	Nowy Sącz Zabętcze Wielopolanka	119, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24 (brak stan. w rysunku planu)
	ślad osadnictwa	późne średniowiecze				
72	ślad osadnictwa	prahistoria	111-63/103	Nowy Sącz Zabętcze ul. Dożynkowa	341/2, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24 (brak stan. w rysunku planu)
	ślad osadnictwa	późne średniowiecze				
73	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-63/104	Nowy Sącz Roszkowice	5, obr. 01	BRAK MPZP
74	ślad osadnictwa	prahistoria	111-63/105	Nowy Sącz Roszkowice	12, obr. 01	BRAK MPZP
75	ślad osadnictwa	prahistoria	111-63/106	Nowy Sącz Roszkowice	9/8, obr. 01	BRAK MPZP
76	osada	epoka brązu	111-64/6	Nowy Sącz Kwieciszowa/ Zabętcze ul. Zabętecka/ Lipowa	266/2, 453, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24
	osada	prahistoria				
77	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-64/7	Nowy Sącz Kwieciszowa/ Zabętcze ul. Zabętecka/ Wiśniowa	250/27, 250/29, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24
78	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-64/8	Nowy Sącz Kwieciszowa/ Roszkowice ul. Dożynkowa/ Zdrojowa	291, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24
79	ślad osadnictwa	epoka brązu	111-64/9	Nowy Sącz Kwieciszowa ul. Zdrojowa	53/1, obr. 121	NOWY SĄCZ - 24 (brak stan. w rysunku planu)
	ślad osadnictwa	prahistoria				
80	ślad osadnictwa	prahistoria	111-64/10	Nowy Sącz Roszkowice ul. Zdrojowa	74, obr. 121	BRAK MPZP
81	ślad osadnictwa	prahistoria	111-64/11	Nowy Sącz Roszkowice ul. Zdrojowa	43/2, obr. 01	BRAK MPZP
82	ślad osadnictwa	epoka brązu	111-64/12	Nowy Sącz Grabowa ul. Barska	42, obr. 01	BRAK MPZP
	ślad osadnictwa	prahistoria				

83	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-64/13	Nowy Sącz Grabowa ul. Podgórska/ Barska	11/1, obr. 05	BRAK MPZP
84	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-64/14	Nowy Sącz Grabowa ul. Grabowska	20, obr. 04	NOWY SĄCZ - 51 (brak stan. w rysunku planu)
85	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-64/15	Nowy Sącz Grabowa/ Januszowa ul. Librantowska	156, obr. 121	NOWY SĄCZ - 51 (brak stan. w rysunku planu)
86	ślad osadnictwa	prehistoria	111-64/16	Nowy Sącz Grabowa ul. Grabowska	13/5, obr. 03	NOWY SĄCZ - 51 (brak stan. w rysunku planu)
87	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-64/19	Nowy Sącz Grabowa ul. Grabowska	214, obr. 121	NOWY SĄCZ - 51 (brak stan. w rysunku planu)
88	ślad osadnictwa	prehistoria	111-64/20	Nowy Sącz Piątkowa/ Murowaniec	141/16, obr. 122	NOWY SĄCZ - 9 (brak stan. w rysunku planu)
	osada	późne średniowiecze				
89	ślad osadnictwa	epoka brązu	111-64/21	Nowy Sącz Piątkowa/ Murowaniec	141/16, obr. 122	NOWY SĄCZ - 9 (brak stan. w rysunku planu)
90	ślad osadnictwa	epoka kamienia	111-64/22	Nowy Sącz Chruślice przekąźnik, ul. Jodłowa	39, obr. 122	NOWY SĄCZ - 8 (brak stan. w rysunku planu)
91	ślad osadnictwa	prehistoria	111-64/23	Nowy Sącz Piątkowa ul. Promienna	20, obr. 123	BRAK MPZP
(92)	osada	OWR i OWL	112-63/71	Nowy Sącz - Dąbrówka Polska Stanowisko znane tylko z literatury, odkryte w czasie budowy linii kolejowej	----	----
93	osada		111-63/22	Nowy Sącz ul. Tarnowska Bugajski	66/8, obr.120	NOWY SĄCZ - 28 (brak stan. w rysunku planu)
94	Osada/ ślad osadniczy		111-63/99	Nowy Sącz ul. Tarnowska Bugajski	66/4, obr.120	NOWY SĄCZ - 28 (brak stan. w rysunku planu)
95	Osada		111-63/98	Nowy Sącz/ ul. Tarnowska Bugajski	66/11, obr.120	NOWY SĄCZ - 28 (brak stan. w rysunku planu)
96	Osada		111-64/5	Nowy Sącz/ ul. Zabeńska	213/2, obr. 120	NOWY SĄCZ - 24 (brak stan. w rysunku planu)

14.2. Tabela nr 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Nowy Sącz

LP.	OBIEKT (według decyzji)	ADRES	NUMER REJESTRU - KSIĘGI	NUMER DECYZJI	NUMER DZIAŁKI	DECYZJA Z DNIA
1	Historyczny układ urbanistyczny centrum miasta Nowego Sącza		A-72/M	A/I/07	Wpis obszaru	31.01.2007
2	Zamek królewski (ruiny)	Park im. Ireny Styczńskiej	Ks. A. 92	K.B.S.11-NoS-2-Kr-36	73, obr.27	-
3	Kościół Św. Heleny	ul. św. Heleny	Ks. A. 6/76	43/60	64/9, obr. 25	30.12.1960
4	Kościół pw. św. Rocha w Dąbrowce Polskiej	ul. Dąbrowki	Ks. A. 12	39/70	140/2, obr.109	10.12.1970
5	Kościół kolegiacki p.w. Św. Małgorzaty	Plac Kolegiacki	Ks. A. 89	209/ 89	19, obr. 28	22.12.1970
6	Założenie klasztorne BIAŁY KLASZTOR: klasztor, kaplica, dom kapelana, spichlerz, zabudowania gospodarcze, cmentarz klasztorny, brama, mur	ul. Królowej Jadwigi, ul. J.Poniatowskiego ul. Z. Darowskiej	Ks. A. 464	264/86	88/4-8 obr. 70	29.11.1986
7	STARA KOLONIA – kolejowe robotnicze osiedle mieszkaniowe	ulice: Kolejowa, Podhalańska, 1 Maja al. S. Batorego, Zygmuntowska	Ks. A. 347	147/83	Wpis obszaru	4.06.1983
8	Budynek dworca kolejowego	ul. Kolejowa	Ks. A. 653	453/91	1/13, obr. 94	19.12.1991
9	Cmentarz wojenny nr 349 z okresu I wojny światowej położony w Dąbrowce	ul. Dąbrowki	Ks. A 704	504/93	140/1, obr. 109	2.12.1993
10	Cmentarz wojenny nr 350 z okresu I Wojny Światowej, położony jako kwatera wojenna cmentarza komunalnego	ul. Rejtana	Ks. A. 716	516/93	22, obr. 73	27.12.1993
11	Cmentarz wojenny nr 351 z okresu I wojny światowej położony w Nowym Sączu – Zabełcze	ulica bez nazwy, Zabełcze	Ks. A. 725	525/94	363/1, obr. 120	24.12.1994
12	Budynek odlewni metali kolorowych zlokalizowany na terenie zakładów naprawczych	Tereny kolejowe	Ks. A. 827	627/97	3/10, obr. 94	21.04.1997
13	Dworek drewniany, dawny dwór w Zawadzie	ul. Starodworska 8	Ks. A. 854 Ks. A. 34/M	Zmiana orzeczenia L:kl. V-WK-114/11/58 z dnia 24.11.1958r.	247/1, obr.110	24.11.1958 i 14.11.2005
14	Nieruchomość realizowanego Sądeckiego Parku Etnograficznego obejmującą (1)		Ks. A. 804	604/96	1/8-9, 1/11, 5/3, 5/7-15	24.06.1996

	zarówno obszar realizowanej części skansenu jak też zaplanowanego (2) włączenia w przyszłości pod realizację pozostałych sektorów				9/2, 11, 12, 201/3, 201/4, 201/7, 201/8 obr. 45	
15	Ogród podworski Miczyńskich (Gołąbkowice)		Ks. A. 281/78	81/78	74/8, 75/3, 76/6, 76/8, 76/10, 76/12, 76/18-19, obr. 34	2.08.1978
16	Park dworski w Zawadzie	ul. Nawojowska	Ks. A. 658	458/92	193/2/4/5/7/8, 239/1/5-7/9-10, 296/6, obr.110	23.03.1992
17	Park podworski Zabęłcze		Ks.A. 180	180/U/85	65/1, 362/5-6, 362/17-19, obr.120	09.09.1985
18	Kościół p.w. NSJ (kolejowy)	ul. Batorego	Ks. A. 349	149/83	1/1, obr.91	6.06.1983
19	Budynek szkoły	ul. Batorego 74	Ks. A. 348	148/83	149, obr.89	4.06.1983
20	Budynek szkoły	ul. Batorego 76	Ks. A. 284/80	84/80	152/3, obr.89	28.01.1980
21	Budynek administracji PKP	ul. Batorego 78	Ks. A. 351	151/83	2/1, obr.91	6.06.1983
22	Budynek administracji PKP	ul. Batorego 80	Ks. A. 350	150	3/1, obr.91	6.06.1983
23	Kościół parafialny p.w. Św. Kazimierza	Plac św. Kazimierza	Ks. A. 821	621/96	1, obr.76	11.12.1996
24	Budynek Towarzystwa Gimnastycznego SOKÓŁ, obecnie Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ	ul. Długosza 3	Ks. A. 691	491/92	1, obr. 75	29.12.1991
25	Dom – kamienica Lubomirskich (Sądecka Biblioteka Publiczna)	ul. Franciszkańska 11	Ks. A. 203	36/70	39, obr. 27	25.11.1970
26	Dom – kamienica Kohmannów	ul. Grodzka 6	Ks. A. 598	398/89	79, obr.89	14.07.1989
27	Kaplica Szwedzka	ul Jagiellońska	Ks. A. 207/91	207/76	188, obr.29	10.12.1970
28	Zabytkowy cmentarz stary i kościół	ul. Jagiellońska	Ks. A. 584	284/88	16/1, 16/2, obr.88	12.12.1988
29	Kamienica	ul. Jagiellońska 5	Ks. A. 709	509/93	69,	22.11.1993

					obr.29	
30	Kamienica	ul. Jagiellońska 10, ul. Szwedzka 1, ul. Wąsowiczów 1	A – 175/M	-	122 obr.29	23.12.2010
31	Kamienica secesyjno- eklektyczna	ul. Jagiellońska 14	A – 50/M	-	124 obr.29	24.03.2006
32	Kamienica ul. Jagiellońska 25 (róg ul. Kościuszki), brama łącząca kamienicę ul. Jagiellońska 25 z domem przy ul. Kościuszki 9	ul. Jagiellońska 25	Ks. A. 726	526/94	111/1, 111/4, obr.29	20.05.1994
33	Kamienica – obecnie Teatr NOWY	ul. Jagiellońska 36	Ks. A. 463	263/86	76, obr.76	12.10.1986
34	Dom modlitwy rodziny żydowskiej, obecnie budynek mieszkalny	ul. Jagiellońska 50b	Ks. A. 786	586/95	66/7, obr.76	15.12.1995
35	Budynek dawnego Urzędu Skarbowego, obecnie Małopolski Urząd Wojewódzki	ul. Jagiellońska 52	A–1187/M	-	63/2, 62/2, 62/3, obr.76	16.02.2010
36	Budynek Narodowego Banku Polskiego (dawnego Banku Emisyjnego), obecnie siedziba Muzeum Ziemi Sądeckiej	ul. Jagiellońska 56	Ks. A. 711	511/93	61/1, 61/3, obr.76	8.12.1993
37	Willa MARYA	ul. Jagiellońska 60	Ks. A. 663	463/92	59/1, obr.76	16.03.1992
38	Budynek mieszkalny „Kosalówka”	ul. Jagiellońska 76	Ks. A. 204/76	4/76	-	10.07.1976
39	Kamienica Remich	Plac św.Kazimierza 2	Ks. A. 697	497/93	9, obr.76	15.06.1993
40	Zespół zabudowy parkowo – dworskiej Chwalibogów (w 2022 r. decyzją MKiDN z wpisu został wykreślony budynek stodoły)	ul. Kochanowskiego 66	Ks. A. 579	379/882	17/4, obr.16	2.10.1988 (skreślenie z rejestr budynku stodoły z dn. 21.04.2022r.)
41	Budynek dawnego Domu Dziecka	Plac Kolegiacki 2	Ks. A. 285/80	85/80	20/2, obr.28	28.01.1980
42	Budynek tzw. Łazienek Kolejowych (wpis obszarowy)	ul. Kolejowa 27	A-1448/M (stary nr Ks. A. 445)	245/861	1/7, obr.94	1.07.1986 zmiana z dn. 28.06.2006
43	Kapliczka z figurą NPM Niepokalanego Poczęcia	ul. Krakowska	Ks. A. 619	419/91	535/3, obr.118	18.02.1991
44	Kamienica	ul. Lwowska 2, 4	Ks. A. 492	292/87	72, obr.29	9.06.1987
45	Dom Gotycki (od 1966 do 2023 siedziba Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu)	ul. Lwowska 3, Plac Kolegiacki 8	Ks. A. 776	576/95	25, obr.28	30.05.1995
46	Budynek dawnego młyna	ul. Młyńska 9	Ks. A. 692	492/92	34/4,	29.12.1991

					obr.73	
47	Budynek wraz z wyposażeniem atelier fotograficznego	ul. Narutowicza 5	Ks. A. 354	154/84	16, obr.76	12.08.1983
48	Kościół ewangelicki, dawna kaplica Przemienienia Pańskiego kościoła franciszkańskiego	ul. Pijarska	Ks. A. 688	488/94	48, obr.27	28.12.1992
49	Zabudowa dawnego klasztoru franciszkanów	ul. Pijarska 21	Ks. A. 689	489/94	49, obr.27	28.12.1992
50	Ogród klasztorny (Białego Klasztoru)	ul. Poniatowskiego 7	Ks. A. 187	187/U/85	60, 61, obr.70 41/5, 41/6, obr.71	7.03.1986
51	Cmentarz żydowski	ul. Rybacka	Ks. A. 605	405/89	9, obr.22	20.12.1989
52	Ratusz miejski pochodzący z przełomu XIX/ XX w. wraz z wyposażeniem sali reprezentatywnej oraz głównej klatki schodowej	ul. Rynek 1	Ks. A. 362	162	45, obr.29	16.02.1984
53	Kamienica	ul. Rynek 2	Ks. A. 289	89/80	51, obr.29	28.01.1980
54	Lokal mieszkalny nr 1 i 2 w budynku Rynek 2 (budynek z galerią Marii Ritter)	ul. Rynek 2	Ks. A. 519	319/87	51, obr.29	15.12.1987
55	Kamienica	ul. Rynek 9	Ks. A. 640	440/91	34, obr.29	14.11.1991
56	Kamienica	ul. Rynek 27	Ks. A. 699	499/93	31/1, obr.28	16.06.1993
57	Kamienica	ul. Rynek 28	Ks. A. 768	568/95	30, obr.28	30.03.1995
58	Kamienica	ul. Rynek 29	Ks. A. 850	650/98	29, obr.28	28.12.1998
59	Kamienica	ul. Rynek 31	A-131/M	-	27, obr.28	20.03.2008
60	Kamienica	ul. Piotra Skargi 5	A-104/M	-	20/1, obr.27	1.10.2007
61	Kościół p.w. Św. Ducha i Klasztor O.O. Jezuitów	ul. Piotra Skargi 10	Ks. A. 90	210/90	40/1, obr.28	22.12.1970
62	Kamienica	ul. Piotra Skargi 13	Ks. A. 739	593/94	16, obr.27	28.12.1992
63	Budynek młyna i stolarni	ul. Stolarska 8	Ks. A. 847	647/98	19/1, 19/2, obr.74	1.07.1998
64	Budynek mieszkalny – willa – z okresu międzywojennego	ul. Św. Heleny 23	Ks. A. 593	339/90	40, 41, obr.25	6.07.1990
65	Kamienica	ul. Wąsowiczów 4	Ks. A. 825	625/97	134/1,	7.04.1997

					obr.29	
66	Zabytkowe macewy żydowskie w ścianie fundamentowej piwnicy budynku hali produkcyjnej GOSDROB	ul. Chopina 6 i 6a	Ks. A. 594	394/89	1/13, 1/14, obr.93	10.03.1989
67	Dom kultury tzw. DOM ROBOTNICZY	ul. Zygmuntowska 15 i 17	Ks. A. 352	152/83	27/2, 27/3, obr.89	6.06.1983 – zmiana decyzji z dn. 1.09.2008
68	Budynek mieszkalny	ul. Żółkiewskiego 9	Ks. A. 756	556	14, obr.90	1.09.1994
69	Budynek – willa AVE	ul. Matejki 31	Ks. A-1621	-	60/1, obr.75	19.05.2022
70	Kamienica	ul. Szwedzka 9	Ks. A- 1651/M	-	138, obr.29	02.08.2023
71	Dom podmiejski	ul. Matejki 20	-	-	5, obr.75	19.03.2024
72	Budynek - willa	Ul. Czarnieckiego 22	-	-	155/1, 155/3, obr.29	19.06.2024
STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE						
73	Nowy Sącz – Biegonice-Winna Góra, AZP 112-63/39, stanowisko nr w miejscowości 26, grodzisko wczesnośredniowieczne			nr 909		22.11.1968
74	Nowy Sącz – Biegonice, cmentarzysko kultury łużyckiej			nr 915		22.11.1968
75	Nowy Sącz – Biegonice, AZP 112-63/30, stanowisko nr w miejscowości 20, osada z okresu wpływów rzymskich			nr 917 (ob. nr 1126)		22.11.1968

14.3. Tabela nr 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie miasta Nowy Sącz

LP.	OBIEKT (MIEJSCE PRZECHOWYWANIA)	DATA I NUMER REJESTRU ZABYTEKÓW
1	18 elementów wyposażenia kościoła p.w. Ducha Św. i Domu Zakonnego Towarzystwa Jezusowego Księża Jezuitów	Ks. B-48/M z dnia 22.12.1970
2	XVII-wieczna płyta nagrobna Jana Dobka Łowczowskiego i 3 tablice epitafijne umieszczone w klasztorze pofranciszkańskim	Ks. B-138 z dnia 21.12.1992 r.
3	elementy wystroju i wyposażenia kościoła p.w. św. Rocha (d. Dąbrówka Polska)	Ks. B-176 z dnia 10.12.1970 r.
4	elementy wyposażenia kaplicy Szwedzkiej	Ks.B-177 z dnia 10.12.1970 r.
5	elementy wyposażenia kościoła kolegiackiego p.w. św. Małgorzaty	Ks. B-179-75 z dnia 22.12.1970 r.
6	element wyposażenia kościoła p.w. św. Małgorzaty – obraz epitafijny	Ks. B-215 z dnia 31.03.1971 r.
7	wyposażenie wnętrza kaplicy klasztornej p.w. Matki Bożej Niepokalanego Poczęcia w Białym Klasztorze Zgromadzenia Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP	Ks. B-361/M z dnia 24.02.2014 r.
8	wyposażenie kościoła p.w. św. Wawrzyńca Męczennika	Ks. B-435/M z dnia 17.02.2017 r.
9	wyposażenia kościoła pw. Św. Heleny	Ks. B-46 z dnia 30.12.1960 r.
10	kapliczka z figurą NMP Niepokalanie Poczętej przy ul. Krakowskiej	Ks. A-619 z dnia 18.02.1991 r.

11	figura św. Jana Nepomucena, przy skrzyżowaniu ulic Węgierskiej z Biegonicką	Ks. B.161 z dnia 09.06.1997 r.
12	elementy wyposażenia kościoła św. Ducha i Klasztoru OO. Jezuitów	Ks. B-180 z dnia 22.12.1970 r.
13	sztandar Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”	Ks. B.150 z dnia 12.12.1994 r.
14	tokarka kołowa bezsuportowa zainstalowana w stolarni mechanicznej w Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego S.A. w Nowym Sączu	Ks. B.158 z dnia 21.04.1997 r.
15	54 pomniki i płyty nagrobne na Starym Cmentarzu	Ks.B-547/M z dn. 14.06.2023

14.4. Zestawienie obiektów i obszarów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Nowego Sącza – Zarządzenie Prezydenta nr 177/2018 z dn. 4 kwietnia 2018 r.

Obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków:

SEGREGATOR NR 1

1. Historyczne centrum miasta wpisane do rejestru zabytków decyzją Nr OzKr/NS/KM+BS/4141-A/1/07 z 31. 01.2007 r., nr rejestru Ks. A-72/M. ograniczone: od strony północnej miasta ulicą Legionów, od strony zachodniej miasta zachodnią linią działki nr 55 obr. 27 (od strony rzeki Dunajec) i dalej zachodnią granicą działki nr 183 obr. 29 (wzdłuż wału przeciwpowodziowego) oraz linią torów kolejowych, od strony południowej miasta ulicą Mickiewicza do skrzyżowania z ul. Matejki, od strony wschodniej miasta ulicą Matejki do skrzyżowania z południową linią działki nr 15/1, obr.75, wzdłuż której granica skręca w kierunku wschodnim do Bulwaru Narwiku i dalej wzdłuż Bulwaru Narwiku w kierunku północnym, do skrzyżowania z ul. Piotra Skargi z ul. Legionów;
2. Relikty zamku wpisane do rejestru zabytków decyzją nr K. B. S. 11 – NOS. 2 – Kr. 36/92 z dnia 19. 02. 1976 r. Ks. A. 92/76;
3. Kościół kolegiacki p.w. św. Małgorzaty wpisany do rejestru zabytków decyzją nr L. Kl. IV. – 680/44/70 z dnia 22. XII. 1970 r., Ks. A. 209/89;
4. „Dom Gotycki” (Muzeum Okręgowe) i renesansowa brama wjazdowa wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 576/95 z 30. 05. 1995 r., rejestr Ks. A. 776;
5. Dom przy Placu Kolegiackim 2 (szkoła, d. dom dziecka) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 85/80 z dnia 28/01. 1980 r. Ks. A. 285;
6. Zabudowania d. Klasztoru Franciszkanów wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 489/92 z dnia 28. 12. 1992 r. Ks. A. 689 oraz XVII-to wieczna płyta nagrobna Jana Dobka Łowczowskiego i 3 tablice epitafijne w klasztorze pofranciszkańskim wpisane do rejestru zabytków decyzją nr PSOZ – 5331/1/92 z 21. 12. 1970 r. Ks.B.-138;
7. Kościół Ewangelicki dawna Kaplica Przemienienia Pańskiego wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 488/92 z dnia 28. 12. 1992 r. Ks. A. 688;
8. Zespół kościoła p.w. św. Ducha i klasztoru OO Jezuitów (klasztor ponorbertański) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 210/76 z dnia 22. XII. 1970, Ks. A. 210/90;
9. Kościół p.w. św. Kazimierza, ul. Długosza, ujęty w rejestrze zabytków decyzją nr 621/96 z dnia 11. 12. 1996 r. Ks. A. 821;
10. Kościół filialny św. Heleny ujęty w rejestrze zabytków decyzją nr 6/76 z 30. 12. 1960 r., Ks. A. 6/76;
11. Kościół p.w. św. Wawrzyńca w Biegonicach, decyzja z dn. 10.08.1987 r, Ks. A-516 – uwaga: zabytek został pominięty w GEZ z 2018 roku;
12. Dawny „dom mieszczański” (obecnie biblioteka publiczna), wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 203/76 z 25. 02., Ks. A. 93/76.
13. Ratusz wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 162 z dnia 16. 02. 1984 r., Ks. A. 362;
14. Kościół św. Rocha ul. Dąbrówki wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 206/70 z dnia 10. 12. 1970 r., Ks. A. 12;

15. Budynek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 491/93 z dnia 29. 01. 1993 r., Ks. A. -691;
16. Kaplica „Szwedzka” wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 207/91 z dnia 10. XII. 1970 r., Ks. A.207/91;
17. „Stara Kolonia” – kolejowe robotnicze osiedle mieszkaniowe między ulicami: Zygmuntowską (obydwie strony), ul. 1 – go Maja, ul. Kolejową i ul. Podhalańską (obydwie strony) wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 147 z dnia 4. 06. 1983 r., Ks. A. 347;
18. Budynek szkoły przy ul. Batorego 74 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 148 z dnia 04. 06. 1983 r. Ks. A. 348;
19. Budynek szkoły przy ul. Batorego 76 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 84/80 z 29. 01. 1980 r. Ks. A. 284;
20. Kościół p.w. Najświętszego Serca Jezusa wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 149 z dnia 6.06. 1983 r. Ks. A. 349;
21. Budynek administracyjny PKP ul. Batorego 80 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 150 z dnia 6. 06. 1983 r., Ks. A. 350;
22. Budynek administracyjny ul. Batorego 78 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 151 z dnia 6. 06. 1983 r. Ks. A. 351;
23. Dom Kultury „ZZ Kolejarza” wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 152 z dnia 6.06.1983 r., Ks. A. 352;
24. Budynek dworca kolejowego wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 453/91 z dnia 19. 12. 1991 r., Ks. A. 653;
25. Budynek Łazienek Kolejowych (Stara Kolonia) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 252 Ks. A. 445 – zmiana treści decyzji 28.06.2016 r., nr rej. Ks. A-1448/M;
26. Ogród klasztorny w zespole SS Niepokalanek zwanym „Białym Klasztorem” wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 187/U/85 z 7. 03. 1986 r, w granicach działek nr 88/3, 88/4, 88/5, 88/6, 88/7 w obrębie 70 i 41/5, 41/6 w obrębie 71, nr rejestru Ks. A. 187. Strefa obejmuje działki wymienione w w/w decyzji;
27. Założenie klasztorne SS Niepokalanek zwane inaczej „Białym Klasztorem” obejmujące budynek klasztorny, kaplicę, domek kapelana, spichlerzyk zabudowania gospodarcze, cmentarz klasztorny, bramę wejściową z murem wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 264/ 86 z dnia 29. 11. 1986 r., nr rejestru Ks.A-464;
28. Dom modlitwy rodziny żydowskiej (posesja Jagiellońska 50 b) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 586/95 z 15. 12. 1995 r. – Ks. A. 786;
29. Kamienica Rynek 2 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 89/80 z 28. 07. 1980 r. Ks. A. 289;
30. Kamienica Rynek 2 – lokal mieszkalny nr 1 i 2 (Galeria Marii Ritter) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 319/87 z dnia 15. 12. 1987 r. Ks. A-519;
31. Kamienica Rynek 9 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 440/91 z dnia 14 listopada 1991 r., Ks. A. 640;
32. Kamienica Rynek 27 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 499/93 z 16. 06. 1993 r., Ks. A. 699.;
33. Kamienica Rynek 28 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 568/95 z 30. 03. 1995 r., Ks. A. 768;
34. Kamienica Rynek 29 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 650/98 z dnia 28.12.1998 r., Ks. A.- 850;
35. Budynek Rynek nr 31–wpis do rejestru zabytków decyzją z 20.03. 2008 r., Ks. A.-131/M.
36. Kamienica ul Piotra Skargi 13 wpisana do rejestru zabytków `decyzją nr 539/94 z dnia 25. 03. 1994 r. – Ks. A. 739;

SEGREGATOR NR 2

37. Kamienica przy ul. Lwowskiej 2 i 4 wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 292/87 z dnia 9. 06. 1987 r. Ks. A-492;
38. Kamienica Jagiellońska 5 wpisana do rejestru zabytków nr 509/93 z 22. 11. 1993 r., Ks. A-709;
39. Budynek ul. Jagiellońska 10 wpisany do rejestru zabytków decyzją z 23. 12. 2010 r., Ks. A-175/M;
40. Budynek przy ul. Jagiellońskiej 14, wpis do rejestru zabytków decyzją z 24.03.2006 r., Ks. A-50/M;
41. Kamienica ul. Jagiellońska 25 (róg ul. Kościuszki) oraz portal bramy łączącej kamienicę przy ul. Jagiellońskiej 25 z domem przy ul. Kościuszki 9 wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 526/94 z dnia 20. 05. 1994 r. – Ks. A-726.;
42. Kamienica ul. Jagiellońska 36 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 263/86 z dnia 12. 10. 1986 r., Ks. A-463;
43. Budynek Narodowego Banku Polskiego (d. Bank Emisyjny) ul. Jagiellońska 56 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 511/93 z 8. 12. 1993 r., Ks. A-711;
44. Budynek ul. Jagiellońska 52 wpisany do rejestru zabytków decyzją z 16. 02. 2010 r., Ks. A-1187/M
45. Willa „Maria” ul. Jagiellońska 60 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 463/92 z dnia 16 marca 1992 r., Ks. A-663;
46. Budynek przy ul. Jagiellońskiej 76 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 4/76 z 10. 12. 1976 r. Ks. A-204;
47. Budynek – kamienica Remich, Plac Kazimierza 2 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 497/93 z 15. 06. 1993 r., Ks. A-697;
48. Budynek przy ul. Narutowicza 5 z atelier fotograficznym wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 154 z dnia 12. 08. 1983 r. – Ks. A-354;
49. Kamienica ul. Wąsowiczów 4 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 625/97 z dnia 7. 04. 1997 r., Ks. A-825;
50. Kamienica ul. Grodzka 6 wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 398/89 z dnia 14. 07. 1989 r., Ks. A-598;
51. kamienica ul. Żółkiewskiego 9, wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 556/94 z dnia 1. 09. 1994 r., Ks. A-756;
52. Budynek dawnego młyna przy ul. Młyńskiej 9 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 492/92 z 29. 12. 1992 r., Ks. A-692;
53. Budynek d. młyna i stolarni przy ul. Stolarskiej 8 wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 647/98 z 1. 07. 1998 r. Ks. A-847;
54. Budynek odlewni ZNTK, wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 627/97 z dnia 21. 04. 1997 r., Ks. A-827;
55. Stary cmentarz i kościółek przy ul. Jagiellońskiej, wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 384/88 z dnia 12. 12. 1988 r. KS. A-584;
56. Kamienica ul. Piotra Skargi 5, wpis do rejestru zabytków decyzją z 01.10.2007 r., Ks. A-104/M;
57. Ogród podworski (Gołąbkowice, dwór Miczyńskich) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 81/78 z r. – Ks. A. 281/78;
58. Dwór, założenie ogrodowo-parkowe R. Chwalibogów, wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 379/88 z dnia 2.10.1988 r., Ks. A-579, decyzją z 01 kwietnia 2022 roku Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dokonał skreślenia z rejestru budynku stodoły należącego do założenia dworskiego;
59. Park dworski w Zawadzie, ul. Nawojowska 153 wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 458/92 z dnia 23. 03.1992 r., Ks. A-658;
60. Dom drewniany (d. dwór) i przydworskie założenie parkowo - ogrodowe w Zawadzie, ul.

- Starodworska 8, wpisany do rejestru zabytków decyzją z dnia 14. 11. 2005 r. Ks. A-34/M;
61. Ściana z macew żydowskich budynek ulica Węgierska 11 (obecny adres budynku ul. Chopina 6 i 6a), wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 394/89 z dnia 10.03. 1989 r., Ks. A-594;
 62. Cmentarz żydowski, ul. Rybacka, wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 405/89 z dnia 20.12.1989 r., Ks. A-605;
 63. Cmentarz wojenny nr 350 z okresu I wojny światowej – kwatera na cmentarzu komunalnym – wpis do rejestru zabytków decyzją nr 516/93 z 27 XII. 1993 r., Ks. A-716;
 64. Cmentarz wojenny nr 351 Zabęlcze, wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 525/94 z dnia 24. 12. 1994 r., Ks. A-725;
 65. Cmentarz wojenny nr 349 w Dąbrowce Polskiej, wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 504/93 z dnia 02. 12. 1993 r., Ks. A-704;
 66. Willa, ul. św. Heleny 23, wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 393/90 z dnia 06.07.1990 r., Ks. A-593;
 67. Kapliczka kamienna NMPN, ul. Krakowska wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 419/91 z dnia 18.02. 1991 r., Ks. A-619;
 68. Skansen–nieruchomość, wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 604/96 z dnia 24. 06. 1996 r., KS. A. 804;

OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW PO 2014 ROKU, KTÓRE STANOWIĄ AKTUALIZACJĘ GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW MIASTA NOWEGO SĄCZA:

69. Willa AVE, ul. Matejki 31,decyzja z 19.05.2022 r. Ks. A-1621/M;
70. Kamienica przy ul. Szwedzkiej 9; decyzja z 2 sierpnia 2023 r. nr rej. Ks. A-1651/M;
71. Dom, ul. Matejki 20, decyzja z dnia 08.03.2024 r.;
72. Willa przy ul. Czarnieckiego 22, decyzja z 19 czerwca 2024 r.;

Obszary ujęte w gminnej ewidencji zabytków:

SEGREGATOR NR 3

1. Obszar dawnych przedmieść, na obrzeżu historycznego centrum miasta wpisanego do rejestru zabytków, zamknięty ulicą Kopernika, krawędzią wyższej terasy zespołu szpitalnego, ulicą Młyńską. Obejmuje Plac Kuźnice, „zabudowę starej” ul. Stolarskiej, cmentarz komunalny, teren przy skrzyżowaniu ul. Pierackiego i Śniadeckich, obrzeże d. potoku łącznik, historyczną zabudowę ul. Długosza, ul. Żeromskiego, Alei Wolności i Alei Batorego. W rejonie dworca PKP chroniony obszar zamyka ulica Kolejowa, obejmując zespoły dawnej zabudowy ul. Sienkiewicza, I Pułku Strzelców Podhalańskich, św. Kunegundy i Tatrzaskiej. Od zachodu jego granica przebiega podskarpem Na wschód od historycznego centrum w granicach obszaru znajduje się zabudowa ulicy Lwowskiej między ulicą Krańcową a rzeką Kamienicą;
2. Osiedle tzw. „Nowa Kolonia” ul. 29 Listopada-Wypiańskiego, mur. 1920-1925 r.
3. Winna Góra w Biegonicach, zabytek archeologii,
4. Park Miejski-Planty przy ul. Jagiellońskiej i Długosza
5. Park przy ul. Kolejowej, między budynkiem Poczty a łazienkami Kolejowymi – Uwaga: obszar objęty wpisem do rejestru zabytków – Ks. A-1448/M;
6. Park Strzelecki, ul. Ogrodowa pocz. XX w.
7. Kwatery z zabytkowymi nagrobkami na cmentarzu komunalnym przy ul. Rejtana; (teren cmentarza w granicach lokalizacji stanowi własność Miasta Nowy Sącz)
8. Cmentarz Ewangelicko-Augsburski w rejonie ul. Węgierskiej;
9. Cmentarz choleryczny przy skrzyżowaniu ulicy Nawojowskiej i Grodzkiej;

10. Zespół historycznych obiektów d. Warsztatów kolejowych (ZNTK – obecnie NEWAG)
11. Stanowiska archeologiczne wg kart ewidencyjnych stanowisk archeologicznych archiwum WKZ; zobacz – tabela nr 1 niniejszego opracowania;

Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków:

SEGREGATOR NR 4

INNE OBIEKTY:

1. **Most kolejowy na rzece Dunajec k. XIX w. (Uwaga: został rozebrany w 2023 roku)**

ALEJE NARWIKU:

2. Młyn „Jezuicki”, murowany, nr 4;

ALEJE WOLNOŚCI

3. Dom Kultury, tzw. Dom Bronisława Pierackiego, mur. 1935-1936 – obecnie Miejski Ośrodek Kultury;
4. Ściana frontowa budynku PWZZ z mozaiką – obecnie budynek Akademii Nauk Stosowanych;

UL. BARBACKIEGO:

5. Zespół budynków Zakładów Energetycznych, ul. Barbackiego nr 7, mur.

UL. BATOREGO:

6. Budynek nr 44, mur., 1908 r.
7. Budynek nr 52, mur., pocz. XX w.
8. Budynek nr 60, mur., pocz. XX w.
9. Budynek nr 62, mur., pocz. XX w.
10. Budynek nr 63 i inne, powojenne osiedle łany
11. Budynek nr 68, mur., pocz. XX w.

UL. B. JOSELEWICZA:

12. Kamienica nr 2, mur. pocz. XX w.
13. Kamienica nr 4, mur. pocz. XX w.
14. Kamienica nr 5, mur. XIX/XX w.
15. Kamienica nr 6, pocz. XX w.
16. Kamienica nr 8, pocz. XX w.
17. Synagoga, mur. XVIII/XIX w.

UL. BORELWSKIEGO:

18. Budynek mieszkalny nr 5, drewn./mur., l. 30.XX w.
19. Budynek mieszkalny nr 9, mur., l. 30.XX w.

UL. BROWARNA:

20. Kapliczka murowana 2 poł. XIX w.,

UL. BRZEZINY:

21. Kapliczka, mur. 1840/1962 r.

UL. BOŻNICZA:

22. Kamienica nr 2, mur. XIX/XX w.

SEGREGATOR NR 5

UL. CHOPINA:

23. Budynek mieszkalny nr 3, mur., pocz. XX w.

- 24. Budynek mieszkalny nr 9, mur., pocz. XX w.
- 25. Budynek mieszkalny nr 23, mur., pocz. XX w.

UL. CHRUŚLICKA:

- 26. Kapliczka ul. Chruślicka, kamienna, XIX w.

UL. CZARNIECKIEGO

- 27. Budynek nr 5, mur., pocz. XX w.
- 28. Budynek nr 10, mur. 1936-37 r.;
- 29. Budynek nr 13, mur. 1937 r.;
- 30. Budynek nr 22, mur. 1936 r. – obiekt wpisany do rejestru zabytków w 2024 r.;
- 31. Budynek nr 24, mur. 1936 r.;
- 32. Budynek nr 26, mur. 1936 r.;

UL. Z. DAROWSKIEJ:

- 33. Budynek nr 8, mur., pocz. XX w.,

UL. DABRÓWKI:

- 34. Budynek mieszkalny nr 39, mur., 1922 r.
- 35. Budynek mieszkalny nr 51, drewn., 2 poł. XIX w. – **skreślony z GEZ, 2021**
- 36. Budynek mieszkalny nr 49, drewn., 1925 r. – **skreślony z GEZ, 2023**

UL. DŁUGOSZA:

- 37. Budynek, Szkoła Podst. nr 2, mur. 1897/1898 r.
- 38. Budynek, Liceum Ogólnokształcące im. J. Długosza, nr 5, mur. ok. 1888
- 39. Budynek nr 8, mur., XIX/XX w.
- 40. Budynek nr 10, mur., XIX/XX w.
- 41. Budynek nr 11, mur., 1 poł. XX w.
- 42. Budynek nr 17 (d. bursa) mur., pocz. XX w.
- 43. Budynek nr 18, mur., XIX/XX w.
- 44. Budynek nr 20, mur., XIX/XX w.
- 45. Budynek nr 21, mur., 1933 r..
- 46. Budynek nr 22, mur., pocz. XX w.
- 47. Budynek nr 24, mur., 1 poł. XX w.
- 48. Budynek nr 26, mur., 1903-1904 r.
- 49. Budynek nr 27, mur., pocz. XX w.
- 50. Budynek nr 28, mur., pocz. XX w.
- 51. Budynek nr 30, mur., 1910 r.
- 52. Budynek nr 31, mur., pocz. XX w.
- 53. Budynek nr 32, mur., ok. 1902 r. – obecnie 32A
- 54. Budynek nr 33, mur., pocz. XX w.
- 55. Pawilonik handlowy przy nr 34, mur. pocz. XX w. – obecnie nr 32
- 56. Budynek nr 36, mur., pocz. XX w.
- 57. Budynek nr 37, mur., pocz. XX w.
- 58. Budynek nr 38, mur., XIX/XX w.
- 59. Budynek nr 41, mur., XIX/XX w.
- 60. Budynek nr 42, mur., pocz. XX w.
- 61. Budynek nr 44, mur., pocz. XX w.
- 62. Budynek nr 45, mur., XIX/XX w.

- 63. Budynek nr 46, mur., 1914 r.
- 64. Budynek nr 48, mur., pocz. XX w.
- 65. Budynek i kaplica nr 53, 53 a, mur. XIX/XX w.
- 66. Budynek nr 57, mur., 1896 r.
- 67. Budynek nr 58, mur., pocz. XX w.
- 68. Budynek nr 59, mur., pocz. XX w.
- 69. Budynek nr 62, mur., XIX/XX w.
- 70. Budynek nr 64, mur., pocz. XX w.
- 71. Budynek nr 67, mur., pocz. XX w.

UL. DŁUGOSZOWSKIEGO

- 72. Budynek (dworek R. Miczyńskich) nr 1, mur. l. 30-te XX w. (rejestr zabytków, zob. Segregator 2, poz. 57)

UL. DUNAJEWSKIEGO:

- 73. Budynek nr 1, mur., pocz. XX w.
- 74. Budynek nr 2, mur., XIX/XX w.
- 75. Budynek nr 4, mur., pocz. XX w.
- 76. Budynek nr 6, mur., przed 1846 r., przebud. po 1894 r.
- 77. Budynek nr 7, mur., 1. poł. XIX w.
- 78. Budynek nr 8, mur., przed 1846, przebud. po 1846 r. i w l. 80. XXw.
- 79. Budynek, Poczta, nr 10, mur. 1895 r.
- 80. Budynek nr 12, mur., 1893 r.

UL. ŚW. DUCHA

- 81. Kamienica nr 3, mur. XIX/XX w.
- 82. Kamienica nr 5, mur. XIX/XX w.
- 83. Kamienica nr 6-8 mur. pocz. XX w. (obecnie szkoła tzw. Kolejówka)
- 84. Kamienica nr 7 mur. XIX/XX w.
- 85. Budynek nr 10, mur., XIX/XX w.
- 86. Kamienica nr 13, XIX/XX w.
- 87. Kamienica nr 17, mur. XIX/XX w.
- 88. Kamienica nr 19, mur. XIX/XX w.
- 89. Kamienica nr 25, mur. XIX/XX w.

UL. FABRYCZNA:

- 90. Budynek przemysłowy, dawna fabryka Wyrobów Metalowych J. Rossmanitha, mur., pocz. XX w.
- 91. Willa mur. J. Rossmanitha., 1914 r.

UL. FRANCISZKAŃSKA

- 92. Kamienica nr 1, mur., pocz. XX w.
- 93. Kamienica nr 2, mur., pocz. XX w.
- 94. Kamienica nr 4, mur., pocz. XX w.
- 95. Kamienica nr 5, mur.
- 96. Kamienica nr 7, mur.
- 97. Kamienica nr 8, mur., pocz. XX w.

UL. GORZKOWSKA:

- 98. Dom (dworek) nr 15, mur., okres międzywojenny; (uwaga - nie istnieje – rozebrany).

UL. GŁOWACKIEGO:

- 99. Budynek nr 6, mur., pocz. XX w
- 100. Budynek nr 11, drewn., pocz. XX w.w
- 101. Budynek nr 20, mur., pocz. XX w.
- 102. Willa „Rena” nr 26, mur., pocz. XX w.

UL. GRODZKA:

- 103. Budynek nr 1, mur., XIX/XX w.
- 104. Budynek nr 2, mur., XIX/XX w.
- 105. Budynek 7, mur., XIX/XX w.
- 106. Budynek nr 8, mur., XIX/XX w.
- 107. Budynek nr 13, mur., XIX/XX w.
- 108. Budynek nr 15 a, mur., XIX/XX w.
- 109. Budynek nr 17, mur., XIX/XX w.
- 110. Budynek d. szkoły handlowej, nr 43, mur. 1936 r.;

UL. GRUNWALDZKA:

- 111. Fragment d. Kolonii Józefińskiej (nr 33, 37, 39,), mur.-drewn. XVIII/XIX w.
- 112. Budynek nr 51, mur., pocz. XX w. + spichlerz k. XIX w.
- 113. Budynek nr 67, mur., pocz. XX w.
- 114. **Stara cegielnia, mur. pocz. XX w., obecnie nr 174 – nie istnieje, budynki usługowe;**

UL. HOFFMANOWEJ

- 115. Kamienica nr 1 mur. pocz. XX w.
- 116. Kamienica nr 3 mur. pocz. XX w. – patrz Kamienica nr 1 ul. Hoffmanowej

UL. JAGIELLOŃSKA:

- 117. Kamienica nr 3, mur. XIX/XX w.
- 118. Kamienica nr 4, mur. XIX/XX w
- 119. Kamienica nr 6, mur. XIX/XX w
- 120. Kamienica nr 7, mur. pocz. XX w
- 121. Kamienica nr 8/ ul. Szwedzka 2, mur. pocz. XX w.
- 122. Kamienica nr 9, pocz. XX w.
- 123. Kamienica nr 10, mur. XIX/XX w – (Rejestr zabytków, zob. Segregator 2, poz. 39)
- 124. Kamienica nr 11, mur.
- 125. Kamienica nr 12, mur. pocz. XX w.
- 126. Kamienica nr 13. mur. pocz. XX w.
- 127. Kamienica nr 15, mur. pocz. XX w.
- 128. Kamienica nr 16, mur. pocz. XX w.
- 129. Kamienica nr 17, 17a, mur pocz. XX w.
- 130. Kamienica nr 18, mur. pocz. XX w.
- 131. Kamienica nr 19, mur. pocz. XX w.
- 132. Kamienica nr 20, mur. XIX/XX w.
- 133. Kamienica nr 21, mur. pocz. XX w.
- 134. Kamienica nr 22, mur. pocz. XX w.
- 135. Kamienica nr 23, mur.
- 136. Kamienica nr 26, mur. k. XIX w.
- 137. Kamienica nr 28, mur

138. Kamienica nr 29, mur. 1910 r.
139. Kamienica nr 30, mur. pocz. XX w.
140. Kamienica nr 31, mur
141. Szkoła, nr 32, mur. XIX/XX w.
142. Budynek Starostwa Powiatowego nr 33, mur. 1905 r.
143. Budynek (dworek) nr 35, mur pocz. XX w. (obecnie Nowosądecka Mała Galeria)
144. Kamienica nr 34, mur. XIX/XX w.
145. Budynek nr 37, mur. XIX w.
146. Budynek nr 38 b, mur. pocz. XX w.
147. Budynek nr 39, mur. XIX w.
148. Kamienica nr 45, mur. XIX/XX w.
149. Budynek nr 50 A, mur., 1938 r.
150. Kamienica nr 57, mur. 1910 r.
151. Budynek nr 61, mur. XIX/XX w.
152. Budynek szkoły nr 63, mur. pocz. XX w.
153. Budynek nr 64, mur. pocz. XX w.
154. Budynek nr 69, mur. k. XIX w.
155. Budynek nr 71, mur. 1911 r.
156. Budynek nr 84, szkoła (d. koszary), mur. k. XIX w.

SEGREGATOR NR 6**UL. KAZIMIERZA WIELKIEGO:**

157. Budynek (dawne Łaźnie) nr 4, mur. II poł. XX w., po 1945 roku;

UL. KOCHANOWSKIEGO:

158. Budynek szkoły, nr 9, mur. pocz. XX w.
159. Budynek nr 21, mur., pocz. XX w.
160. Budynek nr 25, mur., pocz. XX w.
161. Willa „Ludka”, nr 27, mur. pocz. XX w.
162. Budynek nr 31, mur., pocz. XX w.
163. Budynek nr 33, mur., pocz. XX w.
164. Budynek nr 41, mur., okres międzywojenny,
165. Budynek nr 42, mur., pocz. XX w.
166. Budynek nr 47, mur., pocz. XX w.

UL. KOŁŁATAJA:

167. Willa „Maria” nr 7, mur. XIX/XX w.
168. Dom nr 19, mur. pocz. XX w.
169. Dom nr 21, drewn. pocz. XX w.
170. **Dom nr 27, mur. pocz. XX w. (brak numeru porządkowego w terenie, obecnie nr 25, przebudowany)**
171. Dom nr 32, mur. pocz. XX w.

UL. KONARSKIEGO:

172. Kamienica nr 3, mur. pocz. XX w.
173. Kamienica nr 5, mur. pocz. XX w.
174. Kamienica nr 9, mur. pocz. XX w.

UL. KOLEJOWA:

175. Budynek Poczty, ul. Kolejowa, mur. pocz. XX w.

UL. KOŚCIUSZKI:

176. Budynek nr 3, mur. pocz. XX w.

177. Budynek nr 18, mur. pocz. XX w.

178. Budynek nr 22, mur. pocz. XIX/XX w. – **nowy z lat 90 XX w. na dziedzińcu budynku Jagiellońska 29**

179. Budynek nr 24, mur. ok. 1890 r.

180. Budynek nr 26, mur. XIX w.

181. Budynek nr 28, mur. XIX w.

UL. KRAKOWSKA:

182. **Dom nr 34, mur. pocz. XX w. – rozebrany – budowa układu komunikacji Bulwar Narwiku - Karkowska**

183. Dom nr 44, mur. I. 30-te XX w.

184. Dom nr 48, mur. pocz. XX w.

185. Budynek (przedszkole) nr 50, mur. I. 30-te XX w.

UL. KRASIŃSKIEGO:

186. Budynek nr 1 mur. pocz. XX w.

UL. KRASZEWSKIEGO:

187. Budynek nr 15, mur., XIX/XX w. – **destrukt/przebudowa**

188. Budynek nr 18, mur., pocz. XX w.

189. Budynek nr 50, drewn., pocz. XX w.

190. Budynek nr 56, mur., pocz. XX w.

191. Budynek d. „Szpitala Żydowskiego”, nr 44 mur. I. 30-te XX w. (rozbudowany i przebudowany).

UL. KUNEGUNDY:

192. Budynek nr 2, mur., pocz. XX w.

193. Budynek nr 4, mur., pocz. XX w.

194. Kamienica nr 5, mur., pocz. XX w.

195. Kamienica nr 7, mur., pocz. XX w.

196. Budynek nr 8, mur., pocz. XX w.

197. Kamienica nr 9, mur., pocz. XX w.

198. Kamienica nr 12, mur., pocz. XX w.

199. Kamienica nr 14, mur., pocz. XX w.

200. Kamienica nr 16, mur., pocz. XX w.

201. Kamienica nr 19, mur., pocz. XX w.

202. Kamienica nr 21, mur., pocz. XX w.

203. Budynek nr 23, mur., pocz. XX w. (rozbudowany i przebudowany)

204. Budynek nr 24, mur., pocz. XX w. (przebudowany)

205. Budynek nr 25, mur., pocz. XX w.

206. Kamienica nr 30, mur., pocz. XX w.

207. Kamienica nr 33, mur., pocz. XX w.

208. Budynek nr 52, mur., pocz. XX w.

209. Budynek nr 56-58, mur. pocz. XX w. – (nr 56, nr 58)

210. Budynek nr 57, mur., pocz. XX w.

211. Budynek nr 63, mur., pocz. XX w.

212. Budynek nr 66, 68, 70, mur., pocz. XX w. – (nr 66, nr 68, nr 70)

UL. LENARTOWICZA:

213. Przystanek kolejowy Nowy Sącz Miasto – właściwy adres obiektu ul. Kościuszki 10

UL. LWOWSKA:

- 214. Budynek nr 6, mur., XIX/XX w.
- 215. Budynek nr 8, mur., XIX/XX w.
- 216. Budynek nr 10, mur., XIX/XX w.
- 217. Budynek nr 11, mur., pocz. XX w.
- 218. Budynek nr 12, mur., XIX/XX w.
- 219. Budynek nr 13, mur., pocz. XX w.
- 220. Budynek nr 15, mur., pocz. XX w.
- 221. Budynek nr 16, mur., 1 ćw. XX w.
- 222. Budynek nr 18, mur., XIX w.
- 223. Budynek nr 22 mur., 1. ćw. XX w.
- 224. Budynek nr 24, mur., pocz. XX w.
- 225. Budynek nr 25, mur., 1910 r.
- 226. Budynek nr 26, mur., 1 ćw. XX w.
- 227. Budynek nr 27, mur., 1. ćw. XX w.
- 228. Budynek nr 29, mur., 1 ćw. XX w.
- 229. Budynek nr 30, mur., pocz. XX w.
- 230. Budynek nr 31, mur., pocz. XX w.
- 231. Budynek nr 33, mur., pocz. XX w.
- 232. Budynek nr 40/42, mur., pocz. XX w.
- 233. Budynek nr 44, mur., pocz. XX w.
- 234. Budynek nr 46/48, mur., pocz. XX w. – (nr 46 nr 48)
- 235. Budynek nr 53, mur., pocz. XX w.
- 236. Budynek nr 55, mur., pocz. XX w.
- 237. Budynek nr 56, mur., pocz. XX w.
- 238. Budynek nr 59, mur., pocz. XX w. – **wykreślony z GEZ w 2019 roku/przebudowa**
- 239. Budynek nr 62, mur., pocz. XX w.
- 240. Budynek nr 65/67, mur., pocz. XX w. (nr 65 nr 67)
- 241. Budynek (dworek) nr 71, mur. XIX/XX w. – obecnie siedziba Straży Miejskiej
- 242. Budynek nr 72, mur., pocz. XX w.
- 243. Budynek nr 74, mur., pocz. XX w.
- 244. Budynek nr 76, mur., pocz. XX w.
- 245. **Budynek nr 159, drewn. /mur., pocz. XX w. – nie istnieje - rozebrany**
- 246. Kapliczka św. Jana Nepomucena, przy moście na rz. Kamienica, mur. pocz. XX w.
- 247. Kapliczka św. Anny, oś. Barskie, kamienna 1920 r.
- 248. Kapliczka domkowa obok nr. 151, kamienna XIX/XX w.
- 249. Kapliczka domkowa, słupowa i krzyż drewniany, obok nr. 223, kamienna XIX/XX w.

UL. ŁOKIETKA:

- 250. Dom nr 2, mur. pocz. XX w.
- 251. Dom nr 3, mur. XIX/XX w.
- 252. Dom nr 4, mur. 1900 r.
- 253. Kamienica nr 5, mur. XIX/XX w.

- 254. Willa „Helena” nr 7, mur. pocz. XX w.
- 255. Dom nr 8, mur. 1903-1904 r.
- 256. Dom nr 13, mur. pocz. XX w.

UL. 1 MAJA:

- 257. Budynek nr 24, mur. pocz. XX w.
- 258. Budynek nr 28, mur. pocz. XX w.

PLAC 3-go MAJA:

- 259. Budynek nr 1-3, (Piotra Skargi 11) mur. k. XIX w.

UL. MATEJKI:

- 260. Dom nr 1, mur. pocz. XX w. – nie istnieje, wyburzony w l. 60. XX w.
- 261. Dom nr 16, mur. pocz. XX w.
- 262. Willa nr 17, mur. XIX/XX w.
- 263. Dom nr 18, mur. Pocz. XX w.
- 264. Dom nr 20, mur. pocz. XX w. – obiekt wpisany do rejestru zabytków w 2024 r.
- 265. Dom nr 23, mur. XIX/XX w.
- 266. Kamienica nr 24, mur. pocz. XX w.
- 267. Kamienica nr 27, mur. XIX/XX w.
- 268. Willa nr 31, mur. XIX/XX w. – obiekt wpisany do rejestru zabytków w 2022 r.
- 269. Dom nr 33, mur. pocz. XX w.
- 270. Dom nr 34, mur. pocz. XX w.
- 271. Dom nr 43, mur. pocz. XX w. – budynek współczesny, wykreślić z GEZ;
- 272. Dom nr 52, mur. pocz. XX w.
- 273. Willa nr 57 „Zofia” mur. XIX/XX w.

UL. MICKIEWICZA:

- 274. Dom nr 2, mur. pocz. XX w.
- 275. Kamienica nr 10, mur. pocz. XX w.

UL. MŁYŃSKA:

- 276. Dom nr 1, mur, pocz. XX w.
- 277. Dom nr 3, mur. pocz. XX w.
- 278. Willa nr 4, mur. pocz. XX w.
- 279. Budynek nr 10, mur. 1 poł XX w.
- 280. Budynek Szpitala, nr, mur. pocz. XX w.
- 281. Budynek pawilonu chorób zakaźnych, mur. 1933-39 r.

UL. MORAWSKIEGO:

- 282. Budynek d. szkoły przemysłowej żeńskiej, mur. pocz. XX w.

SEGREGATOR NR 7**UL. NA RURACH:**

- 283. Budynek, ul. Na Rurach 22, mur., pocz. XX w.,
- 284. Budynek, ul. Na Rurach 23, mur., pocz. XX w.,
- 285. Budynek, ul. Na Rurach 24, mur./drewn., pocz. XX w.,
- 286. Budynek, ul. Na Rurach 29, drewn., pocz. XX w.,
- 287. Budynek, ul. Na Rurach 32, mur., okres międzywojenny,

288. Budynek, ul. Na Rurach 33, drewn., k. XIX w. - **skreślony z GEZ, 2022**

UL. NARUTOWICZA:

289. Kamienica nr 2, 2a, mur. pocz. XX w.

290. Kamienica nr 3, mur. pocz. XX w.

283. Kamienica nr 6, mur. pocz. XX w.

291. Kamienica nr 8, mur. pocz. XX w.

292. Willa nr 10, mur. pocz. XX w.

293. Dom nr 11, mur. pocz. XX w.

UL. NAŚCISZOWSKA:

294. Dom nr 3, mur. pocz. XX w.

284. Kamienica nr 7, mur. pocz. XX w.

UL. NAWOJOWSKA:

295. Dom nr 76 mur. XIX/XX w. (przebudowany)

UL. OGRODOWA:

296. Budynek nr 12, mur., XIX/ XX w.,

297. Willa nr 14, mur., pocz. XX w.,

298. Budynek stacji PKP Nowy Sącz- Miasto, mur. XIX/XX w. – błąd/patrz poz. 213, Kościuszki 10;

299. kapliczka obok nr 62, 1891 r.

UL. S. OKRZEI:

300. Dom nr 10, mur., pocz. XX w.,

UL. PADEREWSKIEGO:

301. Budynek nr 15, mur., okres międzywojenny,

302. Budynek nr 41, mur., okres międzywojenny – błąd/właściwie Kochanowskiego 41, zob. Segregator 6, poz. 164;

303. Budynek nr 48, mur., 1938 r.

304. Budynek nr 50, mur., ok. 1938 r.,

305. Budynek nr 59, mur., l. 30-te XX w.,

306. Budynek nr 64, mur., okres międzywojenny,

307. Budynek nr 69, mur., 1911 r.,

308. Budynek nr 71, mur., 1937 r.,

309. Budynek nr 75, mur., 1936 r.,

UL. PARKOWA:

310. Dom nr 7, mur. k. XIX w.

UL. PIASTOWSKA:

311. Kamienica nr 1, mur. pocz. XX w. – nowy budynek Rynek 13

312. Kamienica nr 2, mur. pocz. XX w. – adres nieustalony: Rynek 14, Pijarska 18 lub Pijarska 15

UL. PIJARSKA:

313. Budynek Sądu, nr 3, mur. XIX/XX w.

314. D. klasztor Pijarów, ob. Zakład karny, mur. ok. 1732, XIX/XX w.

315. Dom nr 4, mur. 1 poł. XX w.

316. Kamienica nr 15, mur. 1 poł. XX w.

317. Kamienica nr 18, mur. pocz. XX w.

318. Kamienica nr 19 mur. (pomyłka numeracji - winno być 17-17A)

319. Kamienica nr 22, mur. XIX/XX w.

UL. PIOTRA SKARGI:

- 320. Kamienica nr 1, mur. XIX/XX w.
- 321. Kamienica nr 2, mur. XIX/XX w.
- 322. Kamienica nr 3, mur. XIX/XX w.
- 323. Kamienica nr 4, mur. XIX/XX w.
- 324. Kamienica nr 5-7, mur. ok. 1865 r.
- 325. Kamienica nr 6, mur. XIX/XX w.
- 326. Kamienica nr 8, mur. XIX/XX w.
- 327. Kamienica nr 9, mur. XIX/XX w.
- 328. Kamienica nr 12, mur. XIX/XX w.
- 329. Kamienica nr 17, mur. XIX /XX w.
- 330. Kamienica nr 19, 19a, mur. XIX /XX w.
- 331. Kamienica nr 21 mur. XIX /XX w.

UL. PROMIENNA:

- 332. kapliczka kamienna XIX/XX w.

PLAC ŚW. KAZIMIERZA

- 333. Kamienica nr 3, mur. pocz. XX w.

UL. REJA:

- 334. Dom nr 10 mur. pocz. XX w.
- 335. Dom nr 14 mur. pocz. XX w.
- 336. Dom nr 15 mur. pocz. XX w.
- 337. Dom nr 16 mur. pocz. XX w.
- 338. Dom nr 17 mur. pocz. XX w.
- 339. Dom nr 28 mur. pocz. XX w.
- 340. Dom nr 29 mur. pocz. XX w.

UL. ROMANOWSKIEGO:

- 341. Kamienica nr 4, mur. XIX/XX w.

RYNEK:

- 342. Kamienica nr 3, mur. XIX/XX w.
- 343. Kamienica nr 4, mur. XIX/XX w.
- 344. Kamienica nr 5, mur. XIX/XX w.
- 345. Kamienica nr 6, mur. XIX/XX w.
- 346. Kamienica nr 7, mur. XIX/XX w.
- 347. Kamienica nr 8, mur. XIX/XX w.
- 348. Kamienica nr 10, mur. 1608 r.
- 349. Kamienica nr 11, mur. pocz. XX w.
- 350. Kamienica nr 12, mur. XIX/XX w.
- 351. Kamienica nr 13, mur. XIX/XX w. – Piastowska 1;
- 352. Kamienica nr 14, mur. XIX/XX w. (obecnie Pałac Młodzieży)
- 353. Kamienica nr 15, mur. XIX/XX w.
- 354. Kamienica nr 16, mur. XIX/XX w.
- 355. Kamienica nr 17, mur. XIX/XX w.
- 356. Kamienica nr 18, mur. XIX/XX w.
- 357. Kamienica nr 19, mur. XIX/XX w.

- 358. Kamienica nr 20, mur. XIX/XX w.
- 359. Kamienica nr 21, mur. XIX/XX w.
- 360. Kamienica nr 22, mur. XIX w.
- 361. Kamienica nr 23, mur. XIX/XX w.
- 362. Kamienica nr 24, mur. XIX/XX w.
- 363. Kamienica nr 25, mur. XIX/XX w.
- 364. Kamienica nr 26, mur. XIX/XX w.
- 365. Kamienica nr 30, mur. XIX/XX w.

UL. SIENKIEWICZA:

- 366. Dom nr 5, mur., 1903 r.
- 367. Dom nr 7, mur., pocz. XX w.
- 368. Kamienica nr 13, mur. 1 poł. XX w.
- 369. Dom nr 15, mur., pocz. XX w.
- 370. Kamienica nr 21, mur. 1928 r.
- 371. Kamienica nr 34 mur. 1936 r.
- 372. Dom nr 81, mur., pocz. XX w.

UL. SIKORSKIEGO:

- 373. Budynek nr 8, mur., okres międzywojenny;
- 374. Budynek nr 12, mur., okres międzywojenny;
- 375. Budynek nr 16, mur., okres międzywojenny;
- 376. Budynek nr 17, mur., okres międzywojenny;
- 377. Budynek nr 18, mur., okres międzywojenny;
- 378. Budynek nr 20, mur., okres międzywojenny;
- 379. Budynek nr 23, mur., okres międzywojenny;
- 380. Budynek nr 24, mur., okres międzywojenny;
- 381. Budynek nr 26, mur., okres międzywojenny;
- 382. Budynek nr 27, mur., pocz. XX w.

SEGREGATOR NR 8

PLAC SŁOWACKIEGO:

- 383. Dom R. Jeżowskich, mur. pocz. XX w.

UL. SOBIESKIEGO:

- 384. Budynek nr 1 i 1 a, mur. pocz. XX w. – zob. Lwowska 6 – poz. 214
- 385. Kamienica nr 4, mur. pocz. XX w. – zob. Jagiellońska 3 – poz. 117
- 386. Kamienica nr 5, mur. pocz. XX w.
- 387. Kamienica nr 6, mur. XIX/XX w.
- 388. Kamienica nr 7, mur. pocz. XX w.
- 389. Dom nr 11/13, mur. pocz. XX w.
- 390. Kamienica nr 18, mur. XIX/XX w.
- 391. Kamienica nr 22 mur. XIX/XX w.

UL. STASZICA:

- 392. Szkoła „Ciuciubabka”, nr 2, mur. 1905-1907 r.
- 393. Budynek P.W. S. Z., mur pocz. XX w. – obecnie Akademii Nauk Stosowanych

UL. ŚNIADECKICH:

- 394. Kamienica nr 1, mur. 1 poł. XX w.
- 395. Dom nr 6, mur. k. XIX w.
- 396. Willa nr 7, mur. 1935 r.

UL. I PUŁKU STRZELCÓW PODHALAŃSKICH:

- 397. Willa nr 6, mur. pocz. XX w.
- 398. Kamienica nr 12, mur. 1 poł. XX w.
- 399. Kamienica nr 18, mur. 1 poł. XX w.
- 400. Willa nr 20, mur. pocz. XX w.
- 401. Dom nr 26, mur. pocz. XX w.
- 402. Dom nr 34, mur. pocz. XX w.
- 403. Dom nr 36 mur. pocz. XX w.
- 404. Budynki koszar XIX/XX w.

UL. SZWEDZKA:

- 405. Kamienica nr 1, mur. XIX/XX w. – wpis do rejestru zab. – Jagiellońska 10, Wąsowiczów 1 – zob. Segregator 2, poz. 39;
- 406. Kamienica nr 2, mur. ok. 1910 r.
- 407. Kamienica nr 3, mur. XIX/XX w.
- 408. Kamienica nr 5, mur. k. XIX w.
- 409. Kamienica nr 9, mur. pocz. XX w. – obiekt wpisany do rejestru zabytków w 2023 r.;

UL. SYGAŃSKIEGO:

- 410. Dom nr 2, mur. pocz. XX w. – proponowane przez WKZ wykreślenie z GEZ;

UL. TATRZAŃSKA:

- 411. Dom nr 14, mur. pocz. XX w.
- 412. Dom nr 18, mur. pocz. XX w.
- 413. Dom nr 30, mur. pocz. XX w.
- 414. Dom nr 34, mur. pocz. XX w.
- 415. Dom nr 36, mur. 1936 r.

UL. TOWAROWA:

- 416. Kapliczka słupowa, mur. XIX/XX w.

UL. TARNOWSKA:

- 417. Kapliczka słupowa, Chrystus Frasobliwy, mur. 1848/1960 r.

UL. WAŁOWA:

- 418. Kamienica nr 2, mur. 1911 r..
- 419. Kamienica nr 4, mur. 1911 r.
- 420. Dom nr 10, mur. XIX/XX w.
- 421. Dom nr 12, mur. XIX/XX w. – nie istnieje – rozebrany w l.60. XX w.
- 422. Dom nr 18, mur. XIX/XX w. – nie istnieje - rozebrany
- 423. Dom nr 20, mur. XIX w. – nie istnieje - rozebrany
- 424. Dom nr 22, mur. XIX/XX w.
- 425. Dom nr 28, mur. XIX/XX w. – częściowo rozebrany i przebudowany

UL. WASKA:

- 426. Kamienica nr 1, mur. XIX/XX w.
- 427. Kamienica nr 2, mur. XIX/XX w.

UL. WĄSOWICZÓW:

- 428. Kamienica nr 1, mur. XIX/XX w. wpis do rejestru zab. – Jagiellońska 10, Wąsowiczów 1 – zob. Segregator 2, poz. 39;
- 429. Kamienica nr 2, mur. pocz. XX w.
- 430. Kamienica nr 7, mur. XIX/XX w.
- 431. Kamienica nr 9, mur. XIX/XX w.

UL. WĘGIERSKA:

- 432. Kapliczka słupowa, Chrystus Frasobliwy, XIX/XX w.
- 433. Kapliczka słupowa, kamienna, XIX w.

UL. JADWIGI WOLSKIEJ:

- 434. kapliczka drewn., pocz. XX w.

UL. KS. KARDYNAŁA WYSZYŃSKIEGO:

- 435. Kamienica nr 1, mur. XIX/XX w.
- 436. Kamienica nr 2, mur. XIX/XX w.
- 437. Kamienica nr 4, mur. XIX/XX w. – wpis do rejestru zabytków - kamienica Rynek 28;

UL. BOGDANA ZALESKIEGO:

- 438. Budynek nr 17, mur., pocz. XX w.
- 439. Budynek nr 21, drewn., pocz. XX w.

UL. ZAKOŚCIELNA obecnie ŚW. MAŁGORZATY:

- 440. Kamienica nr 1, mur. XIX/XX w. – budynek przy ul. Lwowskiej 15

UL. ZYGMUNTOWSKA:

- 441. Dom nr 24, 26, mur. I. 10-te XX w.

UL. ŻEGLARSKA:

- 442. Kamienica nr 4, 1909 r.
- 443. Willa nr 6, 1906 r.
- 444. Kamienica nr 10, pocz. XX w.
- 445. Willa nr 12, 1903 r.
- 446. Willa nr 24, pocz. XX w.

UL. ŻEROMSKIEGO:

- 447. Budynek szkoły nr. 16, mur. 1930 r. 1938 r.

UL. ŻÓŁKIEWSKIEGO:

- 448. Kamienica nr 1 mur. pocz. XX w.
- 449. Kamienica nr 2/4 mur. 1935 r. w
- 450. Dom nr 7, mur. pocz. XX w.
- 451. Dom nr 21 mur. pocz. XX w.
- 452. Dom nr 24, mur. 1932 r.

14.5. Tabele założeń programowych.**Tabela nr 5. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr I**

PRIORYTET I. Rewaloryzacja i zachowanie wartości krajobrazu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Nowego Sącza.	
Kierunki działań	Zadania
Kontrola i ocena stanu zachowania cennych zabytków miejskich	Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków (opracowywanie nowych kart adresowych, aktualizacja opracowanych kart adresowych z kontrolą stanu zachowania obiektów, wykreślenia obiektów z G.E.Z.)
Poprawa stanu zachowania najcenniejszych obiektów zabytkowych, kompleksowa rewitalizacja zabytków miejskich	1) Zamek Królewski – bieżąca konserwacja murów zamkowych i Baszty Kowalskiej, zabezpieczenie skarpy zamkowej 2) Ratusz – modernizacja i poprawienie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami (remont rozpoczęty w 2024 r.) 3) Remont otoczenia Bazyliki św. Małgorzaty Uwaga: wszystkie działania wspierane są środkami pozyskanymi w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.
Zintegrowana ochrona krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego	Kontynuacja działań zwiększających efektywność energetyczną i adaptację obiektów zabytkowych do zmian klimatu (wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, termomodernizacja budynków, podłączanie budynków do sieci ciepłowniczej MPEC, stosowanie OZE/paneli fotowoltaicznych), tworzenie eko-zabytków;

Tabela nr 6. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr II

PRIORYTET II. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego miasta Nowego Sącza	
Kierunki działań	Zadania
Badania zabytkowych obiektów i obszarów, dokumentowanie dziedzictwa kulturowego, rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego miasta	1) Opracowanie planu strategicznego ochrony Zamku Królewskiego w oparciu o przeprowadzone badania; 2) kontynuacja działań badawczych na terenie Zamku, rozpoznanie zabytku w celu precyzyjnego planowania inwestycji; 3) opracowanie ekspertyzy technicznej murów zamkowych; 4) opracowanie dokumentacji geologicznej w celu zabezpieczenia skarpy zamkowej w kierunku Dunajca wraz z opracowaniem dokumentacji projektowej robót budowlanych zabezpieczających; 5) opracowanie wieloetapowego programu prac konserwatorskich stanowiącego podstawę przygotowania projektu rewitalizacji terenu Zamku Królewskiego i renowacji Baszty Kowalskiej; opracowanie projektu konserwatorskiego z programem i harmonogramem zadań, ustalonymi metodami i materiałami, którymi ma być osiągnięty efekt końcowy; 6) sporządzenie Planu Zarządzania Pomnikiem Historii, zakończenie procedury uznania starówki Nowego Sącza za Pomnik Historii, we współpracy ze środowiskami naukowymi (NID, UKEN w Krakowie, ANS, SARR) i partycypacji społecznej; 7) wnioskowanie o nowe wpisy do rejestru zabytków;

	8) opracowywanie planu ogólnego oraz nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zasobów dziedzictwa kulturowego, przy społecznej partycypacji poprzez organizację kampanii informacyjnych i konsultacji społecznych.
Aktywizacja do współpracy różnych środowisk zajmujących się opieką nad zabytkami i ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym krajobrazu kulturowego	1) ustanowienie zarządcy Zamku Królewskiego oraz społecznego opiekuna dla tego zabytku; inicjowanie i wspierania w zakresie obejmowania funkcji społecznego opiekuna zabytków np. we współpracy z organizacjami pozarządowymi (art. 103 ustawy o.z.o.z.) 2) utworzenie miejskiej placówki muzealnej w Ratuszu lub/i Baszcie Kowalskiej, wspieranie rozwoju innych muzeów, np. parafialnego w Domu Gotyckim.
Nowoczesne zarządzanie w obiektach i na obszarach zabytkowych łączące wartości zabytkowe z współczesnymi funkcjami użytkowymi	1) ulgi podatkowe dla remontujących i adaptujących obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków; 2) wspieranie i zachęcanie do nawiązywania partnerstw publiczno-prywatnych; 3) doradztwo i wsparcie dla inwestorów zabytków, pomoc w uzyskiwaniu środków finansowych (w ramach działań Centrum Pozyskiwania Funduszy i Przedsiębiorczości); 4) stosowanie nowoczesnych rozwiązań w obszarze ochrony i opieki nad zabytkami oraz w infrastrukturze turystycznej;
Kontrola stosowania i wprowadzanie regulacji ustawy krajobrazowej	1) przygotowanie projektu zmiany uchwały krajobrazowej obowiązującej na terenie Nowego Sącza z uwzględnieniem nowych nośników treści reklamowych, tablic informacyjnych służących

	turystyce, edukacji i promocji zabytków miejskich i dziedzictwa kulturowego; 2) przygotowanie projektu utworzenia w Nowym Sączu parku kulturowego;
--	--

Tabela nr 7. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr III

PRIORYTET III. Zwiększenie atrakcyjności i dostępności zabytkowej tkanki miasta	
Kierunki działań	Zadania
Działania zwiększające atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	1) wprowadzanie ulepszeń zwiększających dostępność informacji o dziedzictwie kulturowym z uwzględnieniem osób ze szczególnymi potrzebami, niepełnosprawnych fizycznie i sensorycznie, poprzez wprowadzanie w przestrzeń publiczną tablic informacyjnych dostępnych przez nadruki kodów QR, grawerów w alfabecie Braille’a, wyposażonych w beacon’y; 2) poszerzenie oferty Centrum Informacji Turystycznej – przewodniki głosowe, mapy i tablice tyflograficzne prezentujące główne i najciekawsze zabytki Miasta, tworzenie i oznaczenie kulturowych szlaków tematycznych; 3) poprawa oznakowania zabytków miejskich poprzez oznakowanie ich Błękitną Tarczą, tabliczkami z kodami QR, tabliczkami w alfabecie Braille’a; 4) budowa parkingów w otoczeniu wpisanego do rejestru zabytków obszaru starego miasta, planowanego parku kulturowego;

Tabela nr 8. Kierunki i zadania w ramach Priorytetu nr IV

PRIORYTET IV. Promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości i partycypacji społecznej w opiece nad zabytkami miejskimi	
Kierunki działań	Zadania
Działania o charakterze edukacyjnym i popularyzującym wiedzę o dziedzictwie kulturowym miasta	1) organizowanie, wspieranie i patronat Miasta w realizacji konkursów, wystaw i innych wydarzeń edukacyjnych; 2) uczestnictwo w Europejskich Dniach Kultury, jako imprezie corocznej; 3) przygotowanie materiałów szkoleniowych i informacyjnych promujących standardy w zakresie rewaloryzacji, remontów możliwości pozyskiwania środków finansowych oraz skutecznego zarządzania zabytkami, przeznaczonych dla przedstawicieli wspólnot mieszkaniowych, właścicieli zabytków Popularyzacja informacji o zasadach dofinansowania prac w obiektach wpisanych do rejestru zabytków. (Popularyzacja informacji o zasadach dofinansowania prac w obiektach wpisanych do rejestru zabytków) ; 4) upowszechnianie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego w systemach edukacji w podobnym stopniu jak upowszechniane są zagadnienia ochrony środowiska czy klimatu;